

ÖTÜKEN

ANADOLU'NUN
TÜRKLEŞMESİ
VE
KÜLTÜREL HAYATI

Prof. Dr. Mehmet Şeker

YAYIN NU: 638

KÜLTÜR SERİSİ: 299

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-975-437-562-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2006

3. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: [0212] 251 03 50 • [0212] 293 88 71 - Faks: [0212] 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 45523 Tel: [0212] 444 62 18

İstanbul - 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

PROF. DR. MEHMET ŞEKER; 1947 yılında İzmir’de doğdu. İlk, orta ve yüksek öğrenimini İzmir’de tamamladı. Daha sonra sırasıyla Manisa İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri öğretmenliği ve İzmir Atatürk Lisesi Din Bilgisi dersi öğretmeliği görevinde bulundu. 1975 yılında Milli Eğitim Bakanlığının açtığı imtihanı kazanarak Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü İslâm-Türk Medeniyeti Tarihi dersi öğretim üyeliğine başladı. 1979 yılında İzmir Yüksek İslam Enstitüsü İslâm-Türk Medeniyeti Tarihi dersi öğretim üyesi ve Müdür Yardımcılığı görevine nakledildi. Adı geçen Enstitünün 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile 20 Temmuz 1982 tarihinde İlahiyat Fakültesine dönüştürülerek Dokuz Eylül Üniversitesi’ne bağlanmasıyla bu Fakültenin İslâm Tarihi Anabilim Dalı öğretim elemanı ve Dekan Yardımcılığı ile İslâm Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü Başkanı olarak görevlendirildi. 1982-84 ve 1998-2002 yıllarında iki dönem dekan yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Aynı Fakültenin, İslâm Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi Din Bilimleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü görevini yürütürken yaş haddinden emekli olmuştur. Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde İslam Tarihi ve Sanatları Bölümünde İslam Tarihi öğretim üyeliği ve bölüm başkanlığı görevine devam etmektedir. Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesine bağlı olarak sürdürdüğü doktora çalışmasını 23.10.1978 tarihinde tamamlayarak İslâm Kurumları Tarihi dalında doktor unvanını aldı. 1983 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Yardımcı Doçent, 02.10.1989 tarihinde de İslâm Tarihi, İslâm Uygarlığı ve Kültürü Anabilim Dalında Doçent oldu. 14.02.1995 tarihinde de Profesörlük payesine yükseltildi.

1973 yılında Irak ve 1984-1986 yıllarında da Tunus hükümetinin Hükümetimiz emrine tahsis ettiği burslardan yararlanarak adı geçen ülkelerde bilgi görgü ve ihtisâsını artırıcı çalışmalarda bulundu.

1971 yılında Milliyet gazetesinin açtığı “Türk Anadolu” konulu yarışmada, “Fetihlerle Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması” başlıklı çalışması ile jüri tarafından ikincilik ödülüne layık görüldü. 1991 yılında da Kültür Bakanlığının açtığı “Ahilik Kültürünü Araştırma” yarışmasında da “İbn Batuta’ya Göre Anadolu’nun Sosyal Kültürel ve İktisâdî Hayatı ile Ahilik” konulu eseriyle de mansiyon ödülünü aldı. 25 Kasım 2012 tarihinde İngiltere’nin Manchester kentinde “A Celebration of Engagement and Communication the Quilliam Way” “Sheikh Quilliam Awards” ödülüne layık görüldü. Yurt içinde ve yurt dışında alanı ile ilgili kongre, sempozyum ve panellere tebliğlerle katıldığı gibi birçok ilmi faaliyetleri de organize etti. Organize ettiği; Anadolu Türk Beylikleri Sempozyum Bildiri kitapları; Türk Tarih Kurumu ile Necmettin Erbakan Üniversitesi’nce; Osmanlı Hakimiyetinde Yemen Sempozyumu bildirimleri de Uşak Üniversitesi’nce yayınlandı.

Fransızca ve Arapça’nın yanında Osmanlı Paleografyası ile de meşgul olmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Yayınlarından bazıları şunlardır:

1. *Selçuk İsâ Bey Camii*, İzmir, 1970
2. *Fetihlerle Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması*, İstanbul 1973, Ankara 1984, 1987, 1991, 1997, 1999, Yedinci baskı: 2011
3. *İslâm- Türk Medeniyeti Tarihi* (Komisyon, Milli Eğitim Bakanlığı YAY-KUR Açık Yüksek Öğretim Ders Notları) Ankara, 1976
4. *İslâm- Türk Medeniyeti Tarihi*, İstanbul 1981, 1982 (Ziya Kazıcı ile birlikte hazırlanmıştır.)

5. *İslâm'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri*, Ankara 1984, 1987, 1991, 1997; Yedinci baskı: 2007
6. "İbn Batuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal Kültürel ve İktisadi Hayatı ile Ahîlik" Ankara 1993
7. *Başşehir Tunus'taki Türkçe Kitabeler*, İstanbul 1994 (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı)
8. *Gelibolu'lu Mustafa 'Âlî ve Mevâidü'n-Nefâis fî Kavâ'idi'l- Mecâlis adlı Eseri-Tahlil ve Tenkidi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1978, I., II. Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1997
9. *Türk Medeniyeti Tarihi*, Eskişehir 1999, 2002 Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, İlahiyat Programı (Süleyman Genç'le birlikte)
10. *Anadolu'da Bir Arada Yaşama Tecrübesi*, Ankara 2000, 2001
11. *Türkiye Selçukluları ve Osmanlılarda Bir Arada Yaşama Tecrübesi, -Müslim ve Gayri Müslim İlişkileri-*, Ankara 2001, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını
12. *Ali b. Hüseyin el-Amâşî ve "Tarîkü'l-Edeb"i*, Ankara 2002, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını
13. *Müslüman Coğrafyacıların Gözüyle Ortaçağda Türkler*, (İbn Havkal, İstahri, Kudâme b. Ca'fer, İbn Fakih, İbn Rusteh, El-Ya'kûbî, İbn Huzdarbih), İstanbul 2004
14. *Türkistan'dan Anadolu'ya İnsan ve Toplum Hayatı*, Ankara 2005, İstanbul, (Ötüken Neşriyat), 2007
15. *Osmanlı Belgelerinde İhtida Kavramı ve Mühtediler*, İstanbul (Ötüken Neşriyat), 2017
16. *Osmanlı Belgelerinde Kıbrıs Meryem Ana Kikko Manastırı-Meryem Ana Kikko Manastırına ait Osmanlı (1730-1861) Vesikaları ve Değerlendirilmesi*, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa 2015
17. *Gençler için Hz.Muhammed (S.A.V) Hayatı ve İnanç Esasları*, Damla Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2001
18. *İslâm Kurumları ve Medeniyeti* (Ed.Prof.Dr.Mefail Hızlı), Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Ders Kitabı, 1.Baskı, Eskişehir, 2010
19. *Türk-İslam Medeniyeti Tarihi* (Yard.Doç.Dr. Süleyman Genç'le birlikte), Mihra-bad, İstanbul, 2018
20. *İslam Tarihi ve Medeniyeti I-XV* (Editör : Prof.Dr.Mehmet Şeker), İstanbul

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	15
------------	----

Başlangıç

Türkiye (Anadolu) Selçukluları Tarihine Dair Bazı Kaynak Çalışmaları ve Menâkıb-Nâmeler'le Fütüvvet-Nâmeler.....	19
--	----

I. Türkiye Selçukluları Kaynakları Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar	21
A. M. Fuad Köprülü'nün Kaynak Tanıtım ve Çalışmaları	21
1. Vekâyinâmeler	21
2. Kaybolmuş Vekâyi'nâmeler	22
3. Diplomatik Kaynaklar	22
4. Sair Edebi Kaynaklar	23
5. İlmî ve Edebi eserler.....	23
B. Mükrimin Halil Yinanç'ın Kaynak Tanıtımları.....	25
C. Osman Turan ile Diğer Bazı Araştırmacıların Kaynak Tanıtım ve Çalışmaları.....	26

II. Anadolu Kültür Tarihi Kaynaklarından Menâkıb-Nâmeler ve Fütüvvet-Nâmelere Genel Bir Bakış	31
A. Menâkıb-Nâmeler.....	31
1- Destanlardan Menâkıb-nâmelere	31
2- Menâkıb-nâmelerin Tarihî ve Kültürel Değerleri	35
B. Fütüvvet-Nâmeler.....	36

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN ETKİLEŞİMİNİN TARİHİ TECRÜBEDEKİ YERİ

I. Türk Kültüründe Dillerin ve Toplum Hayatının Etkileşimi	46
A. Dilde Etkileşme.....	46
B. Günlük Hayatta Yaşayan Kültürel Unsurlar	48
II. Türk Kültüründe Geleneklerin Etkileşimi.....	52
A. Kurban Geleneği	52
B. Sayıların Dili.....	54
C. "Kanatlandık Kuş Olduk".....	55
D. Kötü Ruhların Kovulması	56
Değerlendirme	57

İKİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'NUN TÜRK VATANI HALİNE GELMESİ

I. Selçuklular'dan Önce Anadolu'da Türkler	61
A. İlk Gelenler.....	61
B. Hunlar'dan Sonra Anadolu'ya Gelenler	63
C. Müslüman Avâsım Şehirlerinde Türkler'in Anadolu'ya Akınları	65
Değerlendirme	67
II. Anadolu ve Selçuklular	69

A. Selçuklular'dan Önce Anadolu	69
B. Anadolu ve Türkiye Selçuklukları Devleti	71
1. Türkiye Selçukluları (Anadolu Selçukluları)	71
2. Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri	76
Değerlendirme	81
III. Anadolu Nasıl Türk Vatani Haline Geldi?	85
A. Arayış-Malazgirt'ten Önce Vuku Bulan Göçler	86
B. Yurt Tutuş (Vatan Edinme) Malazgirt'ten Sonra Vuku Bulan Göçler	91
C. Entelektüel Göçlerle Anadolu'nun Kültürel Bakımdan Türkleşmesi-Moğol Saldırıları Önünde Vuku Bulan Göçler-	95
Değerlendirme	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MENÂKİBÜ'L-ÂRİFİN'E GÖRE ANADOLU'NUN TÜRK YURDU HALİNE GELİŞİNDE MEVLÂNA VE MEVLEVİLİĞİN ROLÜ

I. Anadolu'ya Gelenler	105
A. Belh'li Bahâ Veled	105
B. Anadolu'lu (Rûmî) Mevlâna Celâleddin ve Çevresindekiler	107
II. Menâkibü'l-Ârifin'de Batı Anadolu Beylikleri	114
A. Germiyanlılar'la (1276?-1429) Mevlevîler'in İlişkileri	114
B. İnançoğulları (1261?-1368) ile Mevlevîler'in İlişkileri	116
C. Aydınoğulları(1308-1425-26) ile Mevlevîler'in İlişkileri	118
D. Menteşeoğulları(1278-1424) ile Mevlevîler'in İlişkileri	121
Değerlendirme	122

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İBN BATTUTA'YA GÖRE ANADOLU'NUN SOSYAL, KÜLTÜREL VE İKTİSADÎ HAYATI İLE AHİLİK

I. İbn Battuta ve Anadolu	126
II. İbn Battuta'ya Göre Anadolu Şehirler ve Coğrafi Özellikleri	129
A. Şehirlerin Coğrafi Özellikleri	129
B. Denizli, Konya ve Sivas'ın Sosyal-Kültürel ve İktisadî Hayatı	136
1. İbn Battuta'ya Göre Denizli:.....	136
1.1. Denizli'nin Sosyal Hayatı	137
a. Ahiler ve Yaşama Tarzları	137
aa) Ahî Tekke ve Zâviyeleri	138
ab) İbâdet ve Âdetleri	138
ac) Yiyecek ve Eğlenceler	139
b. Sultan'ın İlim Adamları ile Münasebetleri ve İbn Battuta'yı Dâveti	139
c. Cuma ve Bayram Âdetleri	141
d. Diğer Âdetler	142
e. Rum Halkın Yaşayışı	142
1.2. Denizli'nin İktisadî ve Ticarî Hayatı	143
a. Denizli'de Sanayi	143
b. Çarşılar, Dükkânlar ve Diğer Meslek Erbabı	144

c. Hayvancılık ve Tarım	145
2. İbn Battuta'ya Göre Konya Ve Lârende	146
2.1. Konya ve Lârende	146
2. 2. Konya ve Lârende'nin Özellikleri	147
a. Konya'nın Özellikleri	147
b. Lârende'nin Özellikleri	147
2. 3. İbn Battuta'ya Göre Konya Ahîleri ve Mevlevîlik	148
a. Konya Ahîleri	148
b. Mevlâna ve Mesnevî	149
ba) Mevlâna ve Mevlevîlik	149
bb) Mesnevî	151
3. İbn Battuta'ya Göre Sivas	152
3.1. Dâru's-Siyâde	152
3.2. "Bıçakçı Ahî Ahmed" ve "Ahî Çelebi"	153
3.3. Eretna Beyi	155
III. Anadolu'nun Sosyal Hayatı [h. VIII./m. XIV. Yüzyılda]	156
A. <i>Halk ve Yerleşimi</i>	157
1- Halkın Yerleşimi	157
2. Halkın Meşgul Olduğu İşler	158
3. Kadının Toplumdaki Yeri	159
B. <i>Dinî Hayat</i>	161
1. Müslümanlar ve Gayr-i Müslimler	161
2. Mezhep Ve Tarikatlar	161
3. Mübarek Günlerdeki Faaliyetler	163
4. Kur'ân Okutma ve Dinleme Âdeti	166
5. Cenaze Törenleri	167
C. <i>İlmî ve Kültürel Hayat</i>	168
1. Medreseler ve Müderrisler	168
2. Beylerin İlim Adamlarına Verdikleri Değer ve Münasebetleri	170
3. Anadolu Bilginleri (Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri)	172
D. <i>Âdâb-ı Muaşeret</i>	174
1. Anadolu'da Misafirlik ve Resm-i Kabul	174
2. Selâmlaşma ve Karşılama	176
3. Dîvan ve Meclis Kuralları	177
4. İkrâm ve Hediye Takdimi	179
5. Diğer Âdetler	181
a. Yiyecekler ve Haşış Yeme Âdeti	181
b. Kaplıcalara Gitme ve Hastalıkları Tedavi Âdeti	182
c. Isınma Kültürü	183
d. Yaylaya veya Yazlığa Gitme Âdeti	183
e. Aydınlanma Kültürü	184
f. Birkaç Âdet	184
E. <i>İktisadî Hayat</i>	185
1. Ticarî Hayat	186
a. Çarşı ve Dükkânlar	186
b. Yiyecek Maddelerinin Alışverişi	187

c. İhrâcât.....	188
d. Fiyat Hareketleri	189
e. Köle ve Cariye Ticareti	190
2. Sanayi	191
a. Dokumacılık	191
b. Madencilik.....	193
3. Tarım ve Hayvancılık	194
a. Tarım	194
b. Hayvancılık.....	195
4. Ulaşım	196
a. Deniz Ulaşımı.....	196
b. Nehir Ulaşımı	197
IV. İbn Battuta'ya Göre Ahilik.....	198
A. <i>Ahîlik ve Ahî Zâviyeleri</i>	198
1. Ahî ve Ahilik	198
2. Ahîlerin Günlük Yaşayışları.....	199
a. Zâviyeler	200
b. Zâviyelerde Günlük Hayat	202
3. Ahî Zâviyeleri ve Misafirlik	203
a. Ahî Zâviyelerinde Misafir Ağır lama ve Ziyafet Çekme.....	205
aa) Ağır lama ve İkram.....	206
ab) Misafirlerin Hamama Götürülmesi.....	207
ac) Misafirlerin Hayvanlarının Yerleştirilmesi	208
b. Ahî Zâviyelerinde Misafirlik Müddeti.....	209
c. Ahîlerin Hediye Verme Âdeti	210
B- <i>Ahîlerin Özellikleri</i>	211
1. Ahîlerin Ahlâkî Özellikleri	211
2. Ahîlerin Dinî Hayatı	213
3. Ahîlerin Kıyafetleri	215
C. <i>Ahîlerin Dereceleri ve Anadolu'daki Dağılımları</i>	217
1. Ahîlerin Dereceleri Meselesi	217
2. Ahîlerin Anadolu'daki Dağılımları	218
<i>Değerlendirme</i>	221

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ VE İSLÂMLAŞMASI SÜRECİNDE MARAŞ BÖLGESİ VE BÖLGEYE YERLEŞEN TÜRK BOYLARI

I. Malazgirt'ten Sonra Dulkadir Beyliğinin Kuruluşuna Kadar Maraş	226
II. Maraş Bölgesine Yerleşen Türk Boy ve Oymakları	230
A. <i>Bölgede Mevcudiyeti Bilinen Türk Boyları</i>	230
1. Avşarlar (Afsarlar)	230
2. Bayatlar	231
3. Bayındırlar	232
4. Çepniler	233
5. Karnıklar.....	234

6. Kınıklar.....	235
7. Kızıklar.....	235
8. Peçenekler.....	236
9. Yazırlar.....	237
10. Yıvalar.....	238
B. Bölgedeki Türk Oymakları.....	239
1. Ağaç-eriler.....	239
2. Şeyhlular.....	240
3. Bahadırılı.....	240
4. Orcan.....	240
5. Kızık.....	240
6. Alembey.....	241
7. Avşarlı.....	241
8. Kavşıt/Kavşut.....	241
9. Maraş.....	241
10. Karaçalar.....	241
11. Kuyumcular.....	241
12. Kabaklar.....	241
13. Karalar.....	242
14. Bulanık.....	242

ALTINCI BÖLÜM

AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ VE İLİM MÜESSESELERİ İLE DÖNEMİN BAZI İLİM ADAMLARI

I. Aydınoğulları Beyliği ve Başşehirleri.....	246
A. Aydınoğulları.....	246
1. Aydınoğlu Mehmed Bey.....	247
a. İbn Battuta'nın Mehmed Bey'i Ziyareti.....	248
b. İbn Battuta ve Aydınoğulları Beyliği.....	250
2. Umur Bey (1334-1348).....	251
3. Hızır Bey (1348-1360).....	253
4. İsa Bey (1360-1390).....	253
5. İsa Bey'den Sonra Aydın Oğulları.....	256
B. Aydınoğulları Beyliği'nin Başkentleri.....	257
1. Birgi.....	257
2. Ayasuluğ (Günümüzdeki Adı: Selçuk).....	260
II. Aydınoğulları Beyliğinde İlim Müesseseler ve Dönemin Bazı İlim Adamları	264
A. Aydınoğulları Zamanında Kurulan İlim Müesseseleri.....	266
1. Yaygın Öğretim Kurumları.....	267
2. Örgün Eğitim Kurumları.....	268
a) Mekteb-i Sıbyân, Muallimhâne ve Dârü'l-Huffâzlar.....	268
b) Medreseler.....	271
ba) Birgi Medreseleri.....	271
bb) Tire Medreseleri.....	272
bc) Ayasuluğ Medreseleri ve Diğerleri.....	274
B. Aydınoğulları Zamanında Yaşayan İlim Adamları.....	275
1. Aydınoğulları Beyleri Zamanında Görülen İlmî ve Edebî Faaliyetler ..	275

2. İbn Melek ve Hacı Paşa'nın Aydınoğulları ile Münasebetleri	278
a. İbn Melek	278
b. Hacı Paşa	280
<i>Değerlendirme</i>	284

YEDİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'DA TÜRK-İSLÂM KÜLTÜRÜNÜN ZENGİNLEŞMESİ

-Yazma Eser ve Kütüphânelerin Çok Oluşununun Sebepleri

I. Anadolu'da Kültür Ortamı	290
A. <i>Medrese Kütüphâneleri</i>	291
B. <i>Umumî Kütüphâneler veya Vakıf Kütüphâneleri</i>	294
C. <i>Hükümdar ve Şahıs Kütüphâneleri</i>	299
II. Kitap ve Kütüphâneler Yönüyle Hükümdar ve Ulemâ Münasebetleri	304
A. <i>Hükümdarların İlmi ve Âlimleri Himâyeleri</i>	304
B. <i>Telif ve İstinsah (Kopye) Edilen Kitapların Beylerle Sultanlara İthafı Meselesi</i> ..	308
1. <i>Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devri Eserleri</i>	309
2. <i>Anadolu Beylikleri Devri Eserleri</i>	311
3. <i>Osmanlı Devri Eserleri</i>	313
<i>Değerlendirme</i>	318

SON SÖZ

TÜRKÇE İSLÂM-TÜRK MEDENİYETİNİN ORTAK DİLİ OLMAYA DEVAM ETMELİDİR / 321

<i>Bibliyografya</i>	325
<i>Dizin</i>	332

ÖNSÖZ

Son aylarda kimlik tartışmaları değişik çevrelerde farklı boyutlarda ele alındı. Kimine göre “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı”nın üst kimlik olabileceği görüşü ortaya atıldı. Kimilerine göre de üst kimlik için bu kavramın yeterli olamayacağı ve ülkemizde Türk milletinin mensup olduğu hâkim kimliklerin yok sayılamayacağına gözden uzak tutulmaması gerektiği öne sürüldü. Tartışmalar yazılı ve görsel basında değişik platformlarda sürdü gitti. Hâlâ da tartışmaya açık bir konu olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Biz bu tartışmanın siyasî boyutundan kendimizi uzak görüyoruz. Ancak, bu tartışmada gözden uzak tutulan bir hususun, hiç şüphesiz ki, üzerinde yaşadığımız toprakların tarihi ile bu tarihî süreçte bu toprakların vatan hâline getirilişinde yaşanmış olaylar olduğuna dikkat çekmek istiyoruz.

XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanmış olan bu olayların Anadolu'nun iki üç yüzyıl içinde doğusundan batısına Türkler'in yayıldıkları ve yerleştikleri bir vatan parçası haline gelmesine yol açmış oldukları bilinmektedir. Bu topraklara vurulan damga; Müslüman Türkler'in siyasî hâkimiyetlerinden ibaret kalmamış, bunun yanında, sosyal, kültürel ve sanat alanlarında da mensup olunan İslâm medeniyetinin çok önemli bir unsuru olarak kendine has mühürlerini de basmış oldukları görülmektedir. İşte bu mührün Türkiye(Anadolu) Selçukluları, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyetini de içine alan temellerindeki hâkim unsurun Türk milleti olduğu görülmeden, bu vatan üzerinde yaşayanların kimlikleri ile ilgili tartışmaların havada kalacağından şüphe yoktur. O bakımdan öncelikle Anadolu'nun nasıl Türk yurdu olduğu konusu iyice anlaşılmalıdır. Bunun için bizim bu kitaba “Türk Anadolu” adını vermiş olmamız yadırganmamalıdır.

Her şeyden önce, Anadolu'yu kendilerine vatan yapmış olan Türk milletinin, tarihte, dünya coğrafyasında çeşitli devletler kurarak, o coğrafyanın kültür ve medeniyetine ortak oldukları bilinmektedir. Ancak, Anadolu'da kurdukları beylikler ve devletler, ortak oldukları diğer unsurlarla birlikte asırlar boyunca Türk milletinin kültü-

rünün zenginleşip gelişmesini sağlamışlardır. Böylece Türk milletine vatan olan Anadolu, Türk Anadolu olarak bugüne gelmiş, inşallah kıyamete kadar da devam edecektir.

Fakat bunun devam edebilmesi için gençlerin ve gelecek kuşakların Anadolu'nun Türk yurdu oluşu ile ilgili tarihî bilgilerini daima taze tutmaları gerekir. Yeni yeni yapılacak araştırma ve çalışmalarla; bizden önce ve bizimle birlikte yapılmış olan diğer yayınlar daha da zenginleşme imkânı bulacaklardır.

Öğrenciliğim sırasında merak duyduğum bu konu ile ilgili tarihî malzemeyi, özellikle Prof. Dr. M. Fuad Köprülü ile Selçuklu Tarihi'nin birçok karanlık konusuna ışık tutan Prof. Dr. Osman Turan'ın eserlerinde buldum. Daha sonra, Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen, Prof. Dr. Faruk Sümer ve Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu gibi tarihçilerle diğerlerinin eserleri de bize yol göstermişlerdir. Ancak bu değerli ilim adamlarından başka, doğrudan Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması üzerine eğilenler olduğunu da memnuniyet verici bir gelişme olarak kaydetmek gerekir.

Bizim de Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması adlı mütevâzi çalışmamızın ilk baskısı 1973 yılında yayınlandı. Daha sonra beş baskı yapan bu eserin hâlâ aranan ve okunan bir konuyu ihtiva ettiği düşünülebilir. Ancak, adı geçen eserden sonra da bu konuda çalışmalarımı ve araştırmalarımı sürdürdüm. Zaman zaman Anadolu'nun Türk yurdu oluşu ile ilgili, öncekinde yer vermediğim veya sâdece işaret ettiğim kaynakları ve araştırmaları ele alarak yeni çalışmalar ortaya koymayı denedim. XIV. yüzyılın kuzey Afrikalı Müslüman gezgini İbn Battuta'nın Seyahatnâme'sinin Anadolu'yu anlattığı bölümünü ele aldığım müstakil bir çalışmam Kültür Bakanlığınca mansiyon ödülüne lâyık görüldü. Bu arada bazı sempozyum ve kongrelerde çeşitli bildiriler tarafımdan sunulurken Anadolu'nun XIII. ve XIV. yüzyıl toplum hayatına dair konular ele alındı. Bazı makalelerde de Anadolu'nun sosyo-kültürel oluşumunun tarihî süreci üzerinde duruldu.

Otuz yıl boyunca devam ettirdiğim çalışmalarımın yayınlananları veya yayınlanmayanlarının bir araya getirilerek, derli toplu bir kitap içinde toplanması hususunda bizi teşvik eden dostlarımızın da arzuları sonucu elinizdeki bu kitap ortaya çıkmış oldu. Bu kitapta yer alan bölümlerinin çoğunluğu yayınlanmakla birlikte, farklı farklı yerlerde ve makaleler hâlinde dağınık olarak kalmalarına gönlümüz râzı olmadı.

Kitap, Başlangıç ve Sonsöz'den ayrı yedi bölüm oldu. Her bölümün sonunda da bir değerlendirme yer aldı. Değerlendirmeleri öz olarak bölümlerin sonunda yaptığımız için ayrıca bir sonuç yazmak istemedik. Sonuç yerine Sonsöz'de Türk dilinin önemini vurguladığımız bir yazımın yer almasını tercih ettik.

Bu eserin baskıya hazırlanması için tashihinde ve bibliyografyası ile indeksinde yardımcı olan genç meslektaşlarım Arş. Gör. Arzu Taşcan ile Arş. Gör. Süleyman Özkaya'ya teşekkür etmek benim için bir görevdir. Ayrıca, eserin yayınlanmasına karar veren ve bu hususta emeği geçen Ötüken Yayınevi'nin bütün elemanlarına da şükranlarımı sunmam gerekir.

Okuyanlara yararlı olmasını temenni ederken, gelecek kuşakların bu eserde anlatılanlardan yararlanarak yeni araştırma ve eserler ortaya koymalarını ümit ettiğimi belirtmek isterim.

İzmir, 10 Şubat 2006

BAŞLANGIÇ

Türkiye (Anadolu) Selçukluları Tarihine Dair Bazı Kaynak Çalışmaları ve Menâkıb-Nâmeler'le Fütüvvet-Nâmeler*

Umûmî İslâm tarihinde Anadolu'nun Türk-İslâm tarihine girişinden sonraki safhası günümüzde araştırmacıların ilgilerini devam ettirdikleri bir dönemdir. Bir başka ifâde ile XI. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar Anadolu'nun Türk-İslâm kimliğiyle siyasî ve ictimâî tarihi merak konusu olagelmıştır. Fuad Köprülü'nün de belirttiği gibi, XI. ve XII. asırlar Anadolu'su tarihî kaynaklar bakımından hâlâ “*kalin karanlık tabaka*” ile örtülü bulunmakta, ancak XIII. yüzyılda bu tabaka “*bir parça aydınlanmağa*” başlamakta ve XIV. yüzyılda, Türkiye Selçuklularının yıkılışından sonra biraz daha bu aydınlık artmaktadır.¹

Bu döneme ait çalışmalar, diğer alanlarda olduğu gibi, son elli yılda, gerek ülkemizde gerekse dış ülkelerde özellikle, siyâsî tarihin dışında toplum tarihine dair konulara ilgi duyanlar da giderek çoğalmaktadır. Buna rağmen kaynaklardaki boşluklar doldurulamamakta, karanlık noktaların aydınlatılması yolunda pek az mesâfe alınabilmekte, hattâ bilinenleri tekrardan öteye geçememektedir.

Bilinen ve ulaşılan kaynakların ne yazık ki XIV. asra kadar olanlarının kifâyetsiz oluşu, bundan sonrakilere de bir çok problemleri ve bazen de çelişkileri ihtiva etmiş olmalarına rağmen gözden uzak tutulamamaları gerektiğine dikkat çekilmektedir. Nitekim Osman Turan'ın “Gerçekten muhteva bakımından çok zengin olmamakla beraber Selçuk Türkiye'sine ait malûmata Arapça, Farsça, Ermenice, Gürcüce, Süryanice, Yunanca, Latince, ve hattâ eski İtalyan,

* Bu bölüm makale olarak *İstem Dergisi*'nin 5. sayısında yayınlanmıştır. Bkz. Mehmet Şeker, “Türkiye (Anadolu) Selçukluları Tarihine Dair Bazı Kaynak Çalışmaları ve Menâkıb-nâmelerle Fütüvvet-nâmeler”, *İstem*, S. 5, Konya 2005, s. 79-95.

¹ M. Fuad Köprülü, “Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları”, *Belleten*, Cilt:VII, Sayı:27, Ankara 1943, s.379

Fransız, İngiliz ve Alman dillerinde sâhip olmamız millî kaynakların kifâyetsizliğini gidermek için mevcut imkânların ne derece çeşitli olduğunu meydana koymaya kâfidir.”² derken, Türkiye Selçukluları ile ilgili aydınlanmamış hususların sâdece kaynak kifâyetsizliğine bağlanamayacağını belirtmiş olmaktadır.

Zaten Anadolu’da vücut bulan İslâm medeniyeti’nin üzerinde “*eski Türk*” ve “*Arap-Acem*” unsurları yanında, bu coğrafyada karşılaşılan “*İslâm dışı*” unsurların az da olsa, etkisi olduğunu düşünmek gerekir.³ Ancak burada gâlip unsurun “*İslâmî-İran*” ile “*İslâmî-Türk*” tesirleri olduğuna dikkat çekerek Anadolu’da oluşan Türk İslâm Kültürü’nün kaynaklarının aranmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu konuda yapılan çalışmalardan bir kaçını ele alarak Anadolu’nun Türkiye Selçukluları (XI.-XIV. yüzyıllar) dönemi ile ilgili tarihine dair kaynak araştırmalarına genel bir bakış atfedilebileceğini belirtmek isteriz. Bunlara bağlı olarak gerek Anadolu’nun gerekse Türkiye Selçukluları’nın kültürel yapısı hakkında bazı mülâhazalardan sonra, menâkıb-nâmeler ile fütüvvet-nâmelerin Anadolu Türk-İslâm tarihine dair kaynak olmaları bakımından önem ve özelliklerine işaret etmeye çalışacağız.

² Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar-Metin, Tercüme ve Araştırmalar*-, Ankara 1988 s.X

³ M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1980, s.210

I. Türkiye Selçukluları Kaynakları Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar

Tarihî tetkikler için kaynakların çok önem arz ettiği tartışmasız kabul edilir. Bu yüzden araştırmacılar çalıştıkları her dönemde ve coğrafyada kurulmuş olan devletlerle hânedânlar hakkındaki temel kaynakları bilmek zorundadır. Bir başka ifade ile ilk el kaynaklar araştırmacıların vazgeçilmez malzemeleridirler.

A. M. Fuad Köprülü'nün Kaynak Tanıtım ve Çalışmaları

Türkiye Selçukluları tarihi üzerine çalışacaklar için de öncelikle temel kaynakların bilinmesine ve tanınmasına ihtiyaç olduğunda kuşku yoktur. Bu konuda ortaya konulmuş en derli toplu tanıtımı büyük tarihçimiz Prof. Dr. M. Fuad Köprülü yapmıştır. “Anadolu Selçukluları Tarihi’nin Yerli Kaynakları” başlığı ile yayınlanan bu çalışmasında Köprülü, konuya; “yerli kaynakların ehemmiyeti”ni ele alarak başlamıştır.⁴ Daha sonra da basılmış ve basılmamış kaynakları belirten Köprülü, bu eserleri beş bölüm halinde şöylece gruplandırmıştır:

1. VEKÂYİNÂMELER

“*Vak’aların tasviri ve sağlam bir kronoloji tesbiti için birinci derecede kıymeti olan bu gibi eserlerden, doğrudan doğruya Anadolu’da ve Anadolu Selçukluları’na -yahut Anadolu Beylikleri’ne- ait olarak yazılmış bulunanlar çok mahduttur; ve ne yazık ki bunların belki en ehemmiyetlileri de şimdiye kadar ele geçmemiş bulunuyor.*”⁵ dedikten sonra bu vekâyinâmelerden bilinenleri tanıtmaktadır:

⁴ M. Fuad Köprülü, “Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları”, *Belleten*, Cilt: VII, Sayı:27, Ankara 1943, s.379-385

⁵ M. Fuad Köprülü, a.g.m., s.388

- 1- *Enîsü'l-Kulûb* (Burhan Anevî, XII. asır)
- 2- *İbn Bîbî Selçuknâmesi* (Hüseyn el-Câferî, XIII. asır)
- 3- *Tezkire-i Aksarâyî* (Mahmud Aksarâyî, XIV. asır)
- 4- *el-Veledü'ş-Şefîk* (Ahmed Nigedî, XIV. asır)
- 5- *Târih-i Âl-i Selçuk* (Anonim, XIV. asır)

2. KAYBOLMUŞ VEKÂYİ'NÂMELER

Köprülü, XIII.-XIV. asırlarda Anadolu'da yazıldığı bilinen manzum ve mensur bâzı vekâyinâmelerin varlığına işaret ederek, zamana kadar bunların nüshalarına rastlanılmadığını belirterek, bunları kronolojik olarak sıralamaktadır:

- 1- *Selçuklular Şahnâmesi* (Emir Ahmed Kâni'î, XIII. asır)
- 2- *Selçuklular Şahnâmesi* (Hâce Dehânî, XIII. asır)
- 3- *Selçuknâme* (Ahmed Nigedî, XIV. asır)
- 4- *Umur Bey Vekâyinâmesi* (Hâce Selmân, XIV. asır)
- 5- *Karaman Şahnâmesi* (Yârcânî, XIV. asır)

3. DİPLOMATİK KAYNAKLAR

Diğer İslâm devletlerinde olduğu gibi Türkiye(Anadolu) Selçukluları'nda da nüfus ve mal sayımları sonucu ortaya çıkan Vergi Defterleri ile Vergi Kanunnâmeleri, gayrimenkul malları ile sâhiplerinin kaydedildiği Tapu Kütükleri, vakıf kayıtları, memurların ve askerlerin maaşları ile tahsisatlarına ait muntazam defterler ve hem başkentte, hem de ülkenin her tarafında tutulan Kâdî Sicilleri gibi diplomatik vesikaların asıllarından hiçbirinin kalmadığını belirten Köprülü, pek nâdir de olsa, bazı tarihî eserlerde ve münşeât mecmualarında bunlardan bazılarının sûretlerinin muhafaza olduğunu işaret etmektedir.⁶

Yazar, XII.-XIV. yüzyıllara ait resmî mâhiyet arzeden vesikaların neler olabileceğini göstermek maksadıyla şöyle bir tasnif yapmış bulunmaktadır:

1. Muharabe ve Mukaveleler
2. Fetihnâmeler

⁶ M.Fuad Köprülü, a.g.m., s.401

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRK KÜLTÜRÜNÜN
ETKİLEŞİMİNİN
TARİHÎ TECRÜBEDEKİ YERİ*

İslâm medeniyetine mensup topluluklar aynı iman ve inanç esaslarını benimseyerek kendi millî özellikleri ile bağdaşan ve uyuşan bir kültüre sahip olurlar. Bu kültür hem İslâm medeniyeti ile bütünleşmeyi, hem de kendi millî kimliğini korumayı sürdürüp sağladığı takdirde sağlıklı ve uzun ömürlü olabilir. İşte Türk kültürü, Türkler'in İslâm dünyasına girişlerinden bu yana yavaş yavaş İslâm medeniyetinin renkli şemsiyesi altında yerini almıştır.

Bilindiği gibi Türkler İslâmiyet'in yayıldığı ilk yüzyılda İslâm tarihinde yer almazlar. Ancak, ikinci yüzyılın, yani milâdî sekizinci yüzyılın başından itibaren yavaş yavaş İslâm dünyasında varlıklarını hissettirmeye başlarlar. Ağırlık olarak milâdî dokuzuncu yüzyılda ise Türkler'in Abbâsî devleti bünyesinde gittikçe artan yetkileri ve etkileri, aynı zamanda onların bu dünyanın bir parçası olmaları yolunda da ilerlemelerini sağlar. Sonuçta, bilindiği gibi Türkler'in kurduğu Müslüman-Türk devletleri İslâm dünyasının muhtelif coğrafyalarında hüküm sürerler. Biz burada siyasî tarihten söz edecek değiliz. Ancak şu kadarını belirtmeliyiz ki, Türkler, artık milâdî dokuzuncu yüzyıldan sonra, hem İslâm toplumunun bir unsuru olarak, hem de zamanla bu toplumun siyasî sorumluluğunu üstlenmiş önemli bir parçası olarak, sâdece siyasî hayatı değil, aynı zamanda kültürel hayatı da etkilemişlerdir. Bu yüzden Türk kültürü İslâm medeniyeti içinde asırlar boyunca kendi kimliğini ortaya koymuş, edebiyatı ve sanatı yanında zevki, şahsiyeti, ruh yüceliği, tevekkül anlayışı ve diğer kültürel unsurları ile de değişik İslâm coğrafyasında renk renk açan çiçekler gibi bir görüntüye sahip olmuştur.

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ile Türkiye Diyanet Vakfı'nın Kutlu Doğum Haftası Münasebetiyle 1-3 Mayıs 2004 tarihinde İzmir'de düzenledikleri "Din-Kültür ve Çağdaşlık" sempozyumuna sunulan tebliğ metnidir.

Oğuz ve Karluk Türkler'i arasında İslâm'ın yayılması yalnız Türk tarihinde değil, aynı zamanda İslâm ve dünya tarihinde de hissedilir sonuçların doğuşunu hazırlamıştı. Zamanla, barış yolu ile Türkler'in yönetiminde olan şehirlerde İslâm'ın tedricî olarak yayılması sonucunda, meselâ h. 349/ m. 960 yılında iki yüz bin çadır halkının bu dini kabul etmesi hâdisesine yol açmıştır. Bu kalabalık Türkmen gruplarının ihtidâları, geride kalan birkaç yüz yıllık nüfûz ve temasların artık ciddi semereler vermeye başladığını göstermiştir.¹

Hattâ Karahanlı devletinin İslâmiyet'i kabulü ile, bu dinin Türkler, yani kendi soydaşları arasında yayılması âdeta millî bir siyaset mâhiyetini almıştır. Bir başka ifade ile Karahanlılar'ın soydaşları Uygurlar'a karşı giriştikleri mücâdele bir "cihad" hüviyetine bürünerek gazâ ideolojisine dönüşmüştür. Nitekim, Kaşgarlı Mahmud *Dîvânü Lugatî't-Türk*'ünde naklettiği bir şiirde; "*Seller gibi aktık; şehirler üstüne vardık; puthâneleri yıktık, üzerlerine pisledik.*"² ifadesi ile bu cihad anlayışının bir örneğini vermektedir³. Gazâ ve cihad anlayışını yüzyıllarca sürdüren Türkler kurdukları bir çok devletlerle İslâm dünyasının hâkimiyetini ele geçirmekle kalmayıp, aynı zamanda maddî-manevî bir yükselişe geçerek kendi cihan hâkimiyeti ülkelerini ve nizâm-ı âlem dâvâlarını bu yeni dinî anlayışlarında bulmuş oluyorlardı.

Kılıç Türkler'in Elinde:

Bu arada İslâm dünyasına girdikten sonra Türkler'in kendilerini Allah'ın askeri konumunda gördüklerine dair görüşleri haklı çıkarak rivâyetler kaynaklarda nakledile gelmiştir. Bunlardan İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe'ye atfedilen şu ilginç rivâyet dikkat çekicidir: Ebû Hanîfe hac farîzasını îfâ etmekte olduğu bir sırada; "*Ey Allahım! Ben senin için şeriatını takrir ettim / tespit ettim; eğer içtihadım doğru ve mezhëbim hak ise ona yardım et.*" diye dua eder. Kâ'be'den hâtiften gelen bir ses, ona;

¹ Osman Turan, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul 1969, c. I, s. 157.

² Kaşgarlı Mahmud, *Dîvân-ı Lugatî't-Türk* (Çeviren: Besim Atalay), I, Ankara 1986, s. 343-344.

³ Daha başka örnekler için bkz.; Kaşgarlı Mahmud, *a.g.e.*, III, 183, 356; Osman Turan, *a.g.e.*, I, 160.

“*Sen hakkı, doğruyu söyledin; kılıç Türkler’in elinde olduğu müddetçe mezhebine zevâl yoktur*” diye duaya karşılık veren bir ses gelir.⁴ Bu rivâyeti nakleden tarihçi Râvendî (öl.603/1207’den sonra) Selçuklu hâkimiyetinin Ebû Hanîfe mezhebine sahip çıktığını belirtmek için şu yorumu yapmaktadır:

“Çok şükür, artık İslâm’ın arkası kuvvetlidir ve Ebû Hanîfe’nin eshabı şâd (mutlu) ve itibarlı, gözleri aydındır. Zira Arap, Acem, Rum ve Rus diyarlarında kılıç Türkler’in elindedir ve kılıçlarının korkusu, gönüllere kuvvetle yerleşmiştir. Selçuk oğullarından gelen sultanlar -Tanrı geçmişlere rahmet etsin, hayatta olanların devletini devam ettirsin!- Ebû Hanîfe’ye mensup olan âlimleri o kadar himâye etmişlerdir ki, onların sevgilerinin izleri genç ve ihtiyar herkesin gönlünde yerleşmiştir.”⁵

Râvendî’nin naklettiği bu rivâyet sıhhati tartışmaya açık menka-bevî bir hikâye olsa da dönemin Türkler’e ve Selçuklulara bakışını göstermesi ve devrin psikolojisini ortaya koyması bakımından ilginçtir⁶ ve Türkler’in sâdece İslâm’ı değil, Ebû Hanîfe’nin mezhebi-ni de kucakladığını gösterir.

⁴ Muhammed b. Ali b. Süleyman er-Râvendî, *Râhatü’s-Sudûr ve Âyetü’s-Surûr* (Muhammed İkbâl neşrinden çeviren: Ahmet Ateş), I, Ankara 1957, 18.

⁵ Râvendî, *a.g.e.*, I, 18; Osman Turan, *a.g.e.*, I, 181.

⁶ Osman Turan’ın konu ile ilgili daha bir çok rivâyeti naklettiğini gördüğümüz eserdeki yorumlarına katılmamak mümkün değildir, bkz: Osman Turan, *a.g.e.*, I, 179-182.

I. Türk Kültüründe Dillerin ve Toplum Hayatının Etkileşimi

A. Dilde Etkileşme

Şurası tarihî bir gerçektir ki, XI.- XII. yüzyıllarda İslâm dünyasının çoğunluğu Türkler'in yönetimi altındadır ve Türkler sadece idarî ve siyasî alanda değil, aynı zamanda kültürel alanda da diğer Müslüman millet ve topluluklarla yarış halindedirler. Bunun sonucunda, İslâm medeniyet tarihinde; Mâturîdî (öl. 944), Farâbî (öl. 950), İbn Sina (öl. 1037) ve Bîrûnî (öl. 1061?) gibi birçok Türk asıllı bilgin yetişmiş ve bunların çoğu mensup oldukları medeniyetin ortak ilim dili olan Arapça ile eserler kaleme almışlardır. Daha sonraları Farsça da bu medeniyetin ikinci dili olarak, yine Müslüman Türkler'in bazılarınca o dilde eser yazılacak kadar öğrenilmiş ve yaygınlaşmıştır. Bunlarla beraber Türk dilinin de İslâm dünyasının üçüncü kültür dili olduğu tarihen sâbit olmuştur. Eserini XIV. asrın başlarında yazmaya başlayan Cemâl-i Karşî, çağdaşı Şeyh Hüsamüddin-i Âsımî'nin "*her üç dilde*" yazılmış eserleri bulunduğunu; Arapça şairlerinin "*fesâhat*" ile, Farsça'larının "*melâhat*" ile, Türkçe'lerinin ise "*sıhhat*" ile mümtaz olduğunu söylediği nakledilmektedir.⁷

Türkler girdikleri İslâm medeniyetinden çok yönlü etkilenmişlerdir. Sadece yeni bir dine mensup olmakla kalmamışlar, bu dinin ideolojisini de benimseyerek, İslâm'ın yayılması ve gelişmesi yolunda da gayret sarfetmişlerdir. Her şeyden önce İslâm medeniyetinin kültür dili olan Arapça, Farsça ve Türkçe'nin birbirlerini etkilemiş oldukları görünmektedir. Bunlardan en çok etkilenmiş olanı Türkçe olmuştur. Hem Türk asıllı yazarların kendi dillerinde değil de Arapça veya Farsça yazmış olmaları, hem de Türkçe yazdıklarında da

⁷ W. Barthold, *İslâm Medeniyeti Tarihi*, (M. Fuad Köprülü), Ankara 1963.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MENÂKİBÜ'L-ÂRİFÎN'E GÖRE ANADOLU'NUN TÜRK YURDU HALİNE GELİŞİNDE MEVLÂNA VE MEVLEVİLİĞİN ROLÜ

Menâkıb, “*nekabe*” filinden türeyen “*menkabe*”nin çoğuludur. Menkabe, sözlükte; “*övünülecek güzel iş, hareket ve davranış*” anlamına gelmektedir. Menâkıb terimi bu anlamda muhtemelen IX. yüzyılda kullanılmaya başlamıştır. Bilindiği gibi Hz. Muhammed’in ashâbının fazîlet ve tarihen de sâbit meziyetlerinin anlatıldığı hadîs külliyyâtının fasıl başlıklarında çoğunlukla “*menâkıb*” kelimesine rastlanmaktadır.

Bundan başka halîfelerin, tarihî şahsiyetlerin biyografileri ile bazı kabile, zümre ve toplulukların övgüye değer faâliyet ve işleri için de kullanılan menâkıb kavramı, daha çok tasavvuf tarihinde, sûfilerin ortaya koydukları olağanüstü olayları aktaran hikâyeler anlamında yine IX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlamıştır. Son anlamda, çok sık olmasa da, menâkıb yerine “*kerâmât*”ın da kullanıldığı görülmektedir¹. Özellikle mutasavvıfların hayat hikâyelerinin anlatıldığı eserlerde menkabeler kerâmetlerle zenginleştirilmiştir. Bir başka ifâdeyle, menkabelerin esasını kerâmetler teşkil etmektedir.

Menkabelerin bir bölümü tarihî olaylarla uygunluk arz etmekte ve tarih kaynaklarınca da nakledilebilmektedirler. Diğer bir bölümünü ise, tarihî kaynaklarda tespiti mümkün olamamakta ve bunlar, daha ziyade hurafelerle, olağanüstü ve mucizevî olaylarla süslenilmektedir. Bir kısım menkabeler de, hem tarihî olayların hem de kerâmetlerin yanında hurâfe ve olağanüstü olayları ihtivâ etmektedirler.

İslâm dünyasında bir velînin hayatını ve kerâmetlerini konu alan evliyâ menkabeleri, XI. yüzyıldan, yani tasavvuf cereyanının yaygınlaşıp gelişmesiyle tarikatlar halinde teşkilatlanmasından sonra görülmeye başlamıştır. Bunların Müslüman Türkler arasında ortaya

¹ Ahmed Ateş, “Menâkıp”, *İslâm Ansiklopedisi*, VII, 702.

çıkışının da İslâmiyet'le birlikte gelen tasavvufun etkisiyle olduğu düşünülebilir. Nitekim ilk Türk menâkıbnâmesi sayılan *Tezkire-i Satuk Buğra Han* da Karahanlılar'ın ilk hükümdarı Satuk Buğra Han'ın (942-955) hayatı anlatılmakla birlikte, hükümdar kerâmetler gösteren bir velî hüviyetine büründürülmektedir. Buna ilaveten “*eserde mevcut menkabelerin tam mânâsıyla birer evliyâ menkabesi özelliği*” arz ettiği de kabul edilmektedir.²

Gerek Türkler dışındaki İslâm dünyasında, gerekse Türk İslâm dünyasında ortaya konmuş olan menâkıbnâmelerin giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi tarih kaynağı olarak değerlendirilebileceğinin bugün tartışılmaz bir husus olduğunu kabul etmek gerekir.³ Özellikle evliya menkabelerini anlatan eserler, bir tarih kaynağı olarak dikkatle kullanılır. Bunların asıl tarihî kaynaklarla karşılaştırıldıklarında, yer yer hurâfe ve olağanüstü olaylar arasında, tarihî olaylarla uygunluk arz eden doğru bilgiler verdikleri görülür.

Bunun yanında, menâkıbnâmelerde, asıl tarihî kaynaklarda hiç söz konusu edilmeyen, dönemin toplum ve iktisâdî hayatı ile örf ve âdetlerine dâir bilgilere de rastlanır. Bu arada bâzı kişilerin halk arasındaki konumları bakımından da menâkıbnâmeler, edebiyat tarihleri için ayrı bir önem taşırlar. Ciddî ve esaslı bir tarihî tenkide tâbi tutulmak şartı ile, tarih ve edebiyat tarihi kaynağı olarak, bu eserlerden yararlanılabileceği düşünülmektedir.⁴

Türkistan'da (Orta Asya) İslâmiyet'in yayılışında önemli rol oynayan evliyâ menkabeleri, Türklerin Anadolu'yu vatan edinin İslâmlaştırmasında da aynı rolü oynamışlardır denilebilir.

Bir velinin hayatı etrafındaki menkabe veya kerâmetleri içine alan eserlere “menâkıbnâme” dendiğine yukarıda da işaret ettik. İşte Mevlânâ ile onun çevresindekileri konu alan *Menâkıbü'l-Ârifin*, Ahmed Eflâkî'nin otuz altı yıllık bir çalışma ve derlemesinin ürünüdür. Ahmed Eflâkî (öl. 761/1360), Şeyh Ulu Ârif Çelebi'nin (öl. 719/1320) isteği üzerine bu eserini yazmıştır.

Eser kısa bir girişten sonra on bölümden oluşmaktadır. Her bölümde Mevlânâ'nın yakınlarında ve çevresinde bulunanlardan bir

² Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, Ankara 1992, 43.

³ Fuad Köprülü, “Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları”, *Belleten*, XXVII, Ankara 1943, 421-424; Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, 65-66.

⁴ Fuad Köprülü, *a.g.m.*, 421 not 2; Ahmed Ateş, “Menâkıp”, *İ.A.*, VII, 702.

kişinin menkabesine yer verilmektedir. Mevlevîliğe mensup ve Sultan Veled ile Ulu Ârif Çelebi gibi Mevlânâ'dan sonra Mevlevî tarikatının ileri gelenlerinden bir çoğuyla görüşmüş olan Eflâkî; Mevlânâ ve Sultan Veled'in bütün eserlerinden kaynak olarak yararlanmıştır. Ayrıca Feridun b. Ahmed-i Sipehsâlâr'ın *Risâle*'si, Şems-i Tebrizî'nin *Makâlât*'ı ile Burhaneddin Veled'in *Maârif*'i bu kaynaklar arasında önemli yer tutmaktadır. Bu arada Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-Ârifîn*'de anlattıklarının bir bölümünün de kendi müşahedelerine dayandığı bilinmekle beraber, aynı zamanda; çoğunlukla "Hikâye" ve "Derler ki" diyerek söz başı yaptığı aktarmalara, nakillere yer verildiği görülmektedir. Bu yönüyle eserin, müellifinin kendi görgü ve bilgisine dayanarak anlattığı bölümlerin dışında hemen hemen bütünüyle bir derleme mâhiyeti arz ettiği ifâde edilebilir.⁵

Türünün en güzel örneklerinden biri olarak gösterilen *Menâkıbü'l-Ârifîn*, Müslüman velilerine dair kitaplar arasında kuşkusuz en çok incelenip üzerinde durulan eserlerden biridir. Eser bu ilgiyi biraz da Mevlânâ gibi mümtaz bir şahsiyeti ve etrafındakileri ele almasına borçludur.

Menâkıbü'l-Ârifîn'de verilen bilgilerin, tarihî olaylarla yer yer çakışmadığı ileri sürülmektedir. Hattâ o devrin olaylarını anlatırken de yazarın, hâdiselere Mevlevî gözlüğü ile baktığı yani Mevlevîlerin tarafını tuttuğu, hattâ bazı yerlerde mübalağalı anlatımları tercih ettiği, kerâmetleri anlatırken de duygusallıktan kurtulamadığı söylenebilir.

Bununla beraber, *Menâkıbü'l-Ârifîn* sadece Mevlevîlik açısından değil, aynı zamanda Ahîlik ve Bektaşîlik başta olmak üzere o dönemde ortaya çıkan ve Anadolu'da faaliyette bulunan diğer tarikat veya dinî hareketler hakkında da geniş bilgiler ihtiva etmektedir. Bu bakımdan eser, XIII. ve XIV. yüzyıl Anadolu'sunun dinî tarihi açısından olduğu kadar, sosyo-kültür tarihi incelemelerinde de göz ardı edilemeyecek kaynakların başında gelmektedir.⁶

⁵ Tahsin Yazıcı, *Ahmed Eflâkî Âriflerin Menkabeleri*, Çevirmenin önsözü, İstanbul 1973, c. I, s. 9.

⁶ Aydın Taneri, *Türkiye Selçukluları Tarihi*, Konya 1978, s. 20-21.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İBN BATTUTA'YA GÖRE ANADOLU'NUN SOSYAL, KÜLTÜREL VE İKTİSADÎ HAYATI İLE AHİLİK*

H. VIII./m. XIV. yüzyılda doğum yeri olan Kuzey Afrika'dan seyahatine başlayıp, İspanya'dan Hindistan'a, Çin'e kadar bir çok İslâm ülkesini gezip gören Ebu Abdullah Muhammed bin Abdullah bin Muhammed bin İbrahim et-Tancî (703/1304-779/1377) İbn Battuta lakabıyla meşhur olmuş bir seyyahıdır. *Seyahatnâme-i İbn Battuta* veya *Rihle* olarak da tanınan seyahat notları *Tuhfetu'n-Nazzâr fî Ğarâibi'l-Emsâr ve Acâibi'l-Esfâr* adıyla Sultan Ebû İnan'ın arzusuyla İbn Cüzey el-Kelbî tarafından kaleme alınmıştır (756/1355).¹ İbn Battuta, Afrika ve Asya, Doğu Avrupa ve İspanya'nın birçok yerlerine dair eserinde bilgiler verdiği gibi, Anadolu'da gezip dolaştığı yerler hakkında da önemli bilgiler vermektedir.

---

* Bu bölüm Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğüne açılan "Ahilik Kültürü Araştırma" yarışmasında mansiyon ödülüne lâyık görülmüş ve Gelenek-Görenek ve İnançlar Dizisinin 17. kitabı olarak 1993 yılında yayınlanmıştır; Mehmet Şeker, *İbn Battuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal Kültürel ve İktisadî Hayatı ile Ahilik*, Ankara 1993.

¹ *Seyahatnâme-i İbn Battuta*, terc. Mehmet Şerif, İstanbul 1333-1335, 4; Brockelmann, *GAL* II, 256, Suppl., II, 366; İbrahim Kafesoğlu, "İbn-i Battuta", *İ. A.*, V/2, 711.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ VE İSLÂMLAŞMASI SÜRECİNDE MARAŞ BÖLGESİ VE BÖLGEYE YERLEŞEN TÜRK BOYLARI*

Anadolu'nun bugünkü hâkim kültürünün on birinci yüzyıldan itibaren oluşan bir kültür olduğu, daha önceleri bu bölgede egemen olmayan söz konusu kültürün zaman içinde zenginleşerek koruna geldiği, hattâ Balkanlar'a da yayıldığı söylenebilir. İşte bu kültürün nasıl oluştuğu, hangi evrelerden geçerek yerleştiği problemi yıllardır çeşitli araştırmacıların inceleme konusu olmuştur.

Diğer bölümlerde Anadolu'nun nasıl Türk yurdu haline geldiği genel hatlarıyla ele alındığı için konuyu burada tekrarlamayacağız. Ancak Malazgirt'ten sonra Dulkadir Beyliği'nin kuruluşuna kadar Maraş'ın tarihine kısaca göz atıp, ardından Anadolu'nun önemli bir parçası olan ve diğer bölgeler için de benzerlik arzeden Maraş ve yöresinin Türkler'le tanışıp onların bu topraklara yerleşmelerinin tarihî sürecine bakarak, bu bölgede yerleşmiş olan boy ve oymakların bazılarından söz edeceğiz.

---

* Bu bölüm 6-8 Mayıs 2004 tarihinde Kahramanmaraş'ta düzenlenen I. Kahramanmaraş Sempozyumunda tebliğ olarak sunulmuş ve tebliğ metinleri arasında yayınlanmıştır. Bkz. Mehmet Şeker, "Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması Sürecinde Maraş Bölgesi ve Bölgeye Yerleşen Türk Boyları", I. *Kahramanmaraş Sempozyumu* 6-8 Mayıs 2004, I, İstanbul 2005, s. 437-450.

I. Malazgirt'ten Sonra Dulkadir Beyliğinin Kuruluşuna Kadar Maraş

Reşidüddin'in *Câmi'ut-Tevârih*'inin Selçuklular bölümünde Malazgirt zaferinden sonra Sultan Alp Arslan'ın maiyetinde bulunan beylere Anadolu'ya gazâlar yapmalarını emrettiğini, zaptedecekleri yerleri kendilerine vereceğini söylediği kaydedilmektedir. Bu beylerden Çavuldur'un da Maraş bölgesini fethettiği zikredilmektedir. Daha sonraları Sultan Melikşah zamanında bu beyler arasında çekişmelerin artması üzerine Vezir Nizâmülmülk'ün oluru da alınarak, Kutalmışoğlu Süleyman'ın Anadolu beyleri arasındaki ihtilafları kaldırarak, Anadolu'nun fethinin tamamlanmasına görevlendirildiği kaydedilmektedir.

Buna göre, Maraş'ın Malazgirt'ten, yani h. 463/m. 1071'den sonra Çavuldur Bey tarafından alındığını kabul etmek gerekir. Ancak, Mükrimin Halil, bu haberin doğruluğunu kabul etmeyecek, verilen bilginin Anadolu fethinin çağdaşı olan Rum, Ermeni ve Süryani kaynaklarınca teyit edilmediğini belirtmektedir. Zira h. 465/m. 1072'de Maraş'ın Ermeni asıllı Filaretos tarafından alındığı tarihî kaynaklarda yer almaktadır. Filaretos'un hâkimiyetinin uzun sürmediği görülmektedir. Nitekim bölge 1085'te Türk beylerinden Buldacı tarafından tekraren fethedilmiştir.¹ Bu zamanlarda Anadolu bütünüyle Türk akıncıları tarafından fethedilerek, ardı arkası kesilmeden devam eden göçlere sahne oluyordu. Bu arada Maraş, Gök-sun ve çevresine yayılmaya başlayan, gerek Hıristiyan ve gerekse Müslüman halkın yönetimini zaman zaman Ermeni asıllı kişilerle, Türk asıllı beyler ele geçirmişlerdir. Bu el değiştirmeler Haçlılar'ın bölgeye gelişinden sonra daha da istikrarsız bir durum ortaya çıkarmıştır. Güneydoğu Anadolu'da Haçlılar ile Ermeniler arasında da mücadele olmuştur. Bu mücadelelerden bazen Danişmendliler

¹ Mükrimin Halil, "Maraş Emirleri", s. 291.

YEDİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'DA TÜRK-İSLÂM KÜLTÜRÜNÜN ZENGİNLEŞMESİ

-Yazma Eser ve Kütüphânelerin Çok Oluşunun Sebepleri*-

Anadolu, özellikle Güneydoğu Anadolu, İslâm'ın zuhurundan ve ilk yayılma yıllarından beri Müslümanlar'ın temasta buldukları bir bölge olmuştur. İslâm ordularının Bizans'la mücadeleleri uzun zaman sürmüştür. Hattâ Hulefây-ı Râşidîn(632-661) zamanında Anadolu'nun doğusundaki yerlerde terk edilen ve ıssızlaşan yörelere, Emevîler devrinde (661-750) Müslüman Araplar yerleşmeye ve Rumlar'ın tahrip ve terk etmiş oldukları şehirleri yeniden güzelleştirmeye başlamışlardı. Bu hudut arazisi, Abbasîler'in ilk dönemine kadar Suriye'de teşkil edilen beş Cünd (askerî mıntıka)den en kuzeyine düşen "Cündü Kınnesrîn"e bağlı bulunuyordu. Hârûn Reşid (786-809), h. 170/m. 786'da bu bölgeyi el-Avâsım olarak müstakil bir idârî bölge haline getirdi. Bir sınır bölgesi olarak Avâsım(Suğur)'ın yeniden tahkim edilmesi, bu bölgelerde h. IV./m. X. yüzyılın ortasına kadar Müslümanlar'ın akınlarına imkân vermiş bulunuyordu.

Fakat, IV./X. yüzyılın ortasından itibaren Nikephoros (963-969) devrinde Ceyhan, Adana, Tarsus dâhil bütün Avâsım bölgesi Rum hâkimiyetine geçtiği gibi, bir çok suğûr vilâyeti de mukavemet göstermeden Bizans'a tâbi ve Suriye, Mezopotamya ile Doğu Anadolu bölgelerinde geniş arazi parçalarına sahip oldu.¹

Selçuklu devletinin kurulması (h. 429/m. 1038) ile Malazgirt Zaferi arasında (h. 464/m. 1071) geçen yaklaşık otuz yıllık bir devir

* Bu makale, *Diyanet Dergisi*'nin 25. cildinin 3. sayısında (Temmuz-Ağustos-Eylül 1989) 65-96. sayfalarında Türkçe olarak "Anadolu'da Yazma Eser ve Kütüphânelerin Çok Oluşunun Sebepleri" adıyla, *COMLİS*'de de İngilizce olarak yayımlanmıştır. ("The Reason for the Multiplicity of Manuscripts and Libraries in Turkey, The Thirth Congress of Muslim Librarians and Information Scientist", *COMLİS* -III- 24-26 May 1989, İstanbul-Türkey, Ankara 1989, s. 689-704)

¹ Streck, "Avâsım", *İA.*, II, 19-20; George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi* (Terc. Prof. Dr. Fikret İşıltan), Ankara 1981, 269.

Bibliyografya

Abu'l-Farac, Gregory, (Bar Hebraeus); *Abu'l-Farac Tarihi I-II* (Türkçe'ye çeviren: Ömer Rıza Doğrul), Ankara 1987.

Adıvar, Adnan; *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul 1991.

Ahmed Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifîn* (Çeviren: Tahsin Yazıcı), c. I-II, İstanbul 1973.

Aka, İsmail; "Timur'un Tireye Gelişi İle İlgili Bir Kitabe", *Türk Kültüründe Tire*, Yayına Haz. Mehmet Şeker, Ankara 1994.

Akçaoğlu, İsmail; *Vakfiyelere Ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim Öğretim Müesseseleri*, Isparta 2001.

Akdağ, Mustafa; *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi*, I (1243-1453), İstanbul 1977, II (1453-1559), İstanbul 1974.

Akın, Himmet; *Aydınöğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara 1968.

Akpınar, Cemil; "Hacı Paşa", *TDV. İ.A.*, XIV, İstanbul 1996, s. 492-496.

Alptekin, Coşkun; "Artuklular", *TDV. İ.A.*, III, İstanbul 1991, s. 415-418.

"Altun-aba Vakfiyesi", (Neşreden: Osman Turan), *Belleten* XLII, Ankara 1947.

Anevî, Burhâneddin; "Enîsü'l-Kulûb" (Neşreden: Fuad Köprülü), *Belleten*, XX-VII, Ankara 1943.

Anonim, *Selçuknâme*, (Çevirip yayınlayan: Feridun Nafiz Uzluk), *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, Ankara 1952.

Anzerlioğlu, Yonca; "Bizans İmparatorluğu'nda Türk Varlığı", *Türkler*, Ankara 2002.

Arendok Van ve Bichi Faris, "Fütüvvet", *İ.A*, IV, s. 700-701.

Arıkan, Zeki; "XIV-XVI. yüzyıllarda Ayasuluğ", *Belleten*, Cilt: LIV, S. 209, Ankara 1990, s. 121-177.

Armağan, Munis; *Devlet Arşivlerinde Tire*, İzmir 2003.

Aşık Paşa, *Garibnâme*, II/2, (Yayınlayan: Kemal Yavuz), İstanbul 2000.

Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman* (Osmanlı Tarihleri, I, Atsız) İstanbul 1949.

Ateş, Ahmed; "Anadolu Kütüphanelerinde Mühim Yazmalar", *Tarih Vesikaları*, I, İstanbul 1955.

Ateş, Ahmed; "Hicri VI-VIII (XII-XIV). Asırlarda Anadolu'da Farsça Eserler", *Türkiyat Mecmuası* C. VII-VIII, İstanbul 1942, Cüz II.

Ateş, Ahmed; "Menâkıp", *İ. A.*, VII, s. 701-702.

Baktır, Mustafa; "Tireli İbn Melek Hayatı, Eserleri ve Menâr Şerhi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*, Erzurum 1990.

Baktır, Mustafa; "Tireli İbn Melek ve İlmî Muhihi Hakkında Bazı Tesbitler", *Türk Kültüründe Tire*, (Yayına hazırlayan: Mehmet Şeker), Ankara 1994.

Baltacı, Cahit; *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1980.

Banarlı, Nihat Sâmî; *Türkçenin Sırları*, İstanbul 1972.

Barthold, W.; *İslâm Medeniyeti Tarihi*, (M. Fuad Köprülü), Ankara 1963, 1968.

Bayat, Ali Haydar; *Tıp Tarihi*, İzmir 2003.

Baykal, İsmail; "Fatih Sultan Mehmed'in Hususi Kütüphanesi ve Kitapları", *Vakıflar Dergisi*, IV, Ankara 1985.

- Baykara, Tuncer; *Denizli Tarihi İkinci Kısım 1070-1429*, İstanbul 1969.
- Baykara, Tuncer; *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, Ankara 1985.
- Bayram, Mikâil; *Destursuz Bağdan Üzüm Yiyenler*, Konya 2004.
- Bayram, Mikail; *Anadolu'da Te'lif Elden İlk Eser Keşfu'l-Akabe*, Konya 1981.
- Beyhakî, *Tarihu'l-Beyhakî*, (Arapçaya Ter. Yahya el-Haşşab), Beyrut 1982.
- Bilge, Mustafa; *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1984.
- Bilmen, Ömer Nasûhi; *Büyük Tefsir Tarihi I. Kısım Usûl-i Tefsir veya Mukaddime-i İlm-i Tefsir*, Ankara 1955.
- Brockelmann, *GAL* II, 256, Suppl., II, 366; *İ.A.*, V/2.
- Bundarî, *Zubdatü'n-Nusra ve Nuhbetü'l-'Usra* (Çeviren: Kıvameddin Burslan, *Irak ve Horasan Selçukluları Tarihi*), İstanbul 1943.
- Bursalı Mehmet Tahir; *Osmanlı Müellifleri*, C. I-III, İstanbul 1333.
- Cahen, Cladue; *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişleri* (XI. yüzyılın ikinci yarısı) (Çeviren: Yaşar Yücel, Bahaeddin Yediyıldız), *Bellekten*, C. LI, S. 201'den ayrı basım, Ankara 1988.
- Cahen, Claude; *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, (Çeviren: Yıldız Morun), İstanbul 1994.
- Çağatay, Neşet; *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Ankara 1985.
- Çelebioğlu, Âmil; "Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında Mevlânâ'nın Rolü," *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 5, İstanbul 1990.
- Çetin Nihat; "Ahmedî'nin Mirkâtu'l-Edeb'i Hakkında," *Türkiyât Mecmuası*, C. XIV, 1965.
- Çetin, Nihat; "Ahmedî'nin Bilinmeyen Birkaç Eseri", *Tarih Dergisi*, C. II, İstanbul 1952.
- Çetin, Osman; *Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu'da İslâm'ın Yayılışı*, İstanbul 1981.
- Darkot, Besim; "Konya," *İ.A.*, VI, s. 841-853.
- Eliade, Mircea; *Şamanizm* (Çeviren: İsmet Birkan), Ankara 1999.
- Elmalı, Hüseyin; "Ferišteoğlu Sözlüğü", *Türk Kültüründe Tire*, (Yayına hazırlayan: Mehmet Şeker), Ankara 1994.
- Enverî, *Düsturnâme-i Enverî*, (Yayınlayan: Mükrimin Halil), İstanbul 1928.
- Eröz, Mehmet; "Doğu Anadolu'da Köy Adları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma," *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, C. 10, S. 59.
- Erünsal, İsmail E.; "Osmanlılar'da Kitap ve Kütüphâne Geleneği", *Lâle Dergisi*, Sayı: 3, Kasım 1985.
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Anadolu-Suriye-Hicaz (1671-1672)*, IX, İstanbul 1935.
- Feridûn b. Ahmed-i Sipehsâlâr, *Risâle* ("Mevlânâ ve Etrafındakiler", Çeviren: Tahsin Yazıcı), İstanbul 1977.
- Furûzanfer, B.; *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul 1990.
- Gelibolulu Mustafa Âlî, *Mevâ'idü'n-Nefâis fi Kavâ'idü'l-Mecâlis*, Tıbbı basım, İstanbul 1956.
- Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kavâ'idü'l-Mecâlis*, İstanbul Ün. Kütüphânesi Nu: 3543.
- Göde, Kemal; "Eretnaoğulları" *TDV. İ.A.*, XI, İstanbul 1995, s. 295-296.
- Gökbilgin, M. Tayyib; "Köprülüler", *İ. A.* VI, s. 892-908.
- Göktürk, Hilmi; *Anadolu'da Oğuz Boyları*, II, İstanbul 1979.

- Göktürk, Hilmi; *Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü*, Erzurum 1974.
- Gökyay, Orhan Şaik; *Dedem Korkud'un Kitabı*, İstanbul 1973.
- Gölpınarlı, Abdülbâki; "Burgazi ve Fütüvvetnamesi," *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1953-1954, C. XV. Nu: 1-4.
- Güllülü, Sabahattin; *Ahi Birlikleri*, İstanbul 1977.
- Günal, Zerrin; *Karasi Beyliği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi 1991), İst. Ün. Edebiyat Fakültesi Genel Kitaplığı.
- Günay, Ünver; "Anadolu'nun Dini Tarihinde Çoğulculuk ve Hoşgörü", *Erdem*, C. 8, S. 22/1, Ankara 1996.
- Gündüz, Mahmut; "İslâm'da Kitap Sevgisi ve İlk Kütüphaneler", *Vakıflar Dergisi*, XI, Ankara 1976, s. 165-193.
- Halil Edhem; *Düvel-i İslâmiye*, İstanbul 1345/1927.
- Hoca Sadeddin Efendi, *Tâcu't-Tevârih* (İsmet Parmaksızoğlu), İstanbul 1974.
- İbn Battuta Seyahatnâmesi*, (Rihletü İbn Battuta) Beyrut ?
- İbn Battuta Seyahatnâmesi*, (Tercüme: A. Sait Aykut), İstanbul 2004, I.
- İbn Bibî, *el-Evâmîrül-Aliye fi'l-Umûri'l-Alâiye* (*Selçuk-nâme*), I-II, Çeviren: Mürsel Öztürk, Ankara 1996.
- İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi İslâm Tarihi* (Çeviren: Abdülkerim Özaydın), IX, İstanbul 1991.
- İsmail Muhammed b. Aclûni, *Keşfu'l-Hafâ*, I, Kahire... ?
- Kafesoğlu, İbrahim; "İbn-i Battuta," *İ.A.*, V/2, s. 708-711.
- Kafesoğlu, İbrahim; "Türkler", *İ. A.*, XII/2.
- Kafesoğlu, İbrahim; *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 2003.
- Kalkasandi, Ahmed; *Subhu'l-A'şâ*, VIII, Kahire 1332/1914.
- Karamağralı, Beyhan; *Ahlat Mezartaşları*, Ankara 1972.
- Kâşgarlı Mahmud, *Divânü Lügati't-Türk* (Çeviren: Besim Atalay), I-IV, Ankara 1986.
- Kâşgarlı Mahmud, *Divan-ı Lügati't-Türk* (Kilisli neşri) I-II, Ankara 1985-1986.
- Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-Zunûn*, I-II, İstanbul 1972.
- Kâtip Çelebi, *Kitâb-ı Cihânnümâ*, İstanbul 1145.
- Kâtip Çelebi, *Mizanü'l-Hak fi İhtiyari'l-Ehakk*, (Hazırlayan: Orhan Şaik Gökyay) İstanbul 1972.
- Kelile ve Dimne*, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Ktp. Ty. 1897.
- Koca, Salim; "Türkler'in Göçleri ve Yayılmaları," *Türkler*, I, Ankara 2002, s. 658.
- Konyalı Hekim Hacı Paşa*, Erciyes Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayını (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Hulûsi Köker-Yusuf Erdoğan), Kayseri 1986.
- Köprülü, Fuad; "Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları", *Belleten*, Ankara 1943, C. VII, S. 27.
- Köprülü, Fuad; *Anadolu'da İslâmiyet*, İstanbul 1996.
- Köprülü, Fuad; *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, Ankara 1957.
- Köprülü, Fuad; *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1980.
- Köprülü, M. Fuad; "Artukoğulları", *İ.A.*, I, s. 617-625.
- Köymen, Mehmet Altay; *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, I, III, Ankara 1992.

- Kunter, H. Baki; *Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri*, İstanbul 1939.
- Kurat, Akdes Nimet; *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara 1972.
- Kurdoğlu, Faik; *Tire Tarihi ve Turistik Değerleri*, Tire 1957.
- Kut, Günay; "Ahmedi," *TDV. İ.A.*, II, İstanbul 1989, s. 165-167.
- Küçük, Abdurrahman; "Türklerin Anadolu'da Azınlıklara Hoşgörüsü", *Erdem*, C. 8, S. 23/11, Ankara 1996.
- M. Cevdet, *Süheyl ve Nevbahar, Türk Tarih Arkeologya ve Entografya Mecmuası*, İstanbul 1934.
- Mansuroğlu, Mecdut; *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri*, 1958.
- Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi* (Mehmet Altay Köymen), I-II, Ankara 1983.
- Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmânî*, III, İstanbul 1311.
- Muallim Cevdet, *Zeylû 'Alâ Faslî'l-Ahiyyeti'l-Fityân et-Türkiyyeti fî Kitâbi'r-Rihle li'bn-i Battuta*, İstanbul 1351/1922.
- Muallim Cevdet, *Zeylû Alâ Faslî'l-Ahiyyeti'l-Fityân fî Kitâbi'r-Rihleti li'bn Battuta*, İstanbul 1351/1932.
- Mu'cemü'l-Büldân*, Beyrut 1977, V.
- Muhammed b. Ali b. Süleyman er-Râvendî, *Râhatü's-Sudûr ve Âyetü's-Surûr* (Muhammed İkbâl neşrinden çeviren: Ahmet Ateş), I-II, Ankara 1957.
- Muhtar, Cemâl; "Dilci İbn Melek", *Türk Kültüründe Tire*, (Yayına hazırlayan: Mehmet Şeker)
- Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Câmiü'd-Düvel Selçuklular Tarihi I* (Yayına hazırlayan: Doç Dr. Ali Öngül), İzmir 2000.
- Nemeth, Gyula; *Attila ve Hunları* (Terc. Şerif Başstav), İstanbul 1962
- Noyan, Bedri; *Hacı Bektaş-ı Veli Manzum Vilayetnâmesi*, İstanbul 1996.
- Ocak, Ahmet Yaşar; "Anadolu Selçukluları Beylikler ve Osmanlı Dönemi Düşünce Tarihinin Bazı Meseleleri," *Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu*, D.E.Ü. Yayınları, İzmir 1985, 301-309.
- Ocak, Ahmet Yaşar; *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, Ankara 1992.
- Ostrogorsky, George; *Bizans Devleti Tarihi* (Tercüme: Fikret Işıltan), Ankara 1981.
- Ögel, Bahaeddin; *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul 1988.
- Önler, Zafer; *Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Muntehab-ı Şifâ*, I, Ankara 1990.
- Öz, Tahsin; *Topkapı Sarayında Fatih Sultan Mehmet II'ye Ait Eserler*, Ankara 1953.
- Özaydın, Abdülkerim; "Dânişmendliler," *TDV. İ.A.*, VIII, İstanbul 1993, s. 469-474.
- Pakalın, Mehmet Zeki; *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*, I-II, İstanbul 1971.
- Parmaksızoğlu, İsmet; "Enderun Mektebi", *Türk Ansiklopedisi*, XV, s. 193.
- Parmaksızoğlu, İsmet; *İbn Battuta Seyahatnâmesinden Seçmeler*, İst., 1971,II-III.
- Refik, Ahmet; *Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200)*, İstanbul 1930.
- Rihletü İbn Battuta*, Beyrut ?
- Sadreddin el-Hüseynî, *Ahbârü'd-Devleti's-Selçûkiyye* (Çeviren: Necati Lugal), Ankara 1943.

Sağır, Yusuf; *Vakfiyesine Göre Köprülü Mehmet Paşa Vakıfları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2005.

Sakaoğlu, Necdet; *Türk Anadolu'da Mengücek Oğulları*, İstanbul 1971.

Sayılı, Aydın; "Contributions to Scientific Work in Islam", *Türk Tarih Kurumu, Belleten* XLII, 172 (Ekim - 1979).

Sevim, Ali - Yücel, Yaşar; *Türkiye Tarihi-Fetih Selçuklu ve Beylikler Dönemi-*, Ankara 1989.

Sevim, Ali; "Artuk b. Eksük", *TDV. İ.A.*, III, İstanbul 1991, s. 414-415.

Seyahatnâme-i İbn Battuta, (Tercüme: Mehmet Şerif), İstanbul 1333-1335.

Sözen, Metin; *Anadolu Medreseleri, Selçuklu ve Beylikler Devri*, I. İstanbul 1970.

Spuler, Barthold; *İran Moğolları*, (Tercüme: Cemal Köprülü), Ankara 1957.

Streck, Avâsım, *İ. A.*, II, s. 19-20.

Sümer, Faruk; "Saltuklular", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S. III, Ankara 1971.

Sümer, Faruk; "Ağaç-eriler", *Belleten*, XXVI, 103.

Sümer, Faruk; "Ağaçeriler", *TDV. İ.A.*, I, İstanbul 1988, s.460.

Sümer, Faruk; "Ahlatşahlar", *TDV. İ.A.*,II, İstanbul 1989, s. 24-28.

Sümer, Faruk; "Bayat", *TDV. İ.A.*, V, İstanbul 1972, s. 218-219.

Sümer, Faruk; "Bayındır", *TDV. İ.A.* V, İstanbul 1992, s. 245-246.

Sümer, Faruk; "Çepni", *TDV. İ.A.*, VIII, İstanbul 1992, s. 269-270.

Sümer, Faruk; *Çepniler -Anadolu'nun Bir Türk Yurdu Haline Gelmesinde Önemli Rol Oynayan Oğuz Boyu-*, İstanbul 1992.

Sümer, Faruk; "Karakoyunlular", C. I, Ankara 1984.

Sümer, Faruk; "Karkın", *TDV. İ.A.*, XXIV, İstanbul 2001, s. 498-499.

Sümer, Faruk; "Kınık", *TDV. İ.A.*, XXV, Ankara 2002, s. 418-419.

Sümer, Faruk; "Kızık", *TDV. İ.A.*, XXV, Ankara 2002, s. 542-543.

Sümer, Faruk; "Mengücekler", *İ.A.*, VII, s. 713-718.

Sümer, Faruk; *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri -Boy Teşkilâtı- Destanları*, Ankara 1972.

Şeker, Mehmet; "Anadolu'daki Türk Kültürünün Oluşması ve Unsurlarına Bir Bakış", *Türk Yurdu*, C. 18, S. 127-128, Ankara 1998.

Şeker, Mehmet; "Anadolu'nun Türk Vatanı Haline Gelmesi", *Türkler*, c. VI, Ankara 2002, s. 269-282.

Şeker, Mehmet; *Anadolu'da Birarada Yaşama Tecrübesi -Türkiye Selçukluları ve Osmanlılarda Müslim-Gayrimüslim İlişkileri-*, Ankara 2000.

Şeker, Mehmet; "Aydınöğulları Beyliği ve Ayasuluğ", *Geçmişten Günümüze Selçuk (Birinci Uluslararası Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu 4- 6 Eylül 1997)* İzmir 1997.

Şeker, Mehmet; "Aydınöğulları Beyliğinde İlmi ve Kültürel Hayat", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Sempozyumu Bildirileri*, 18-20 Ekim 2004, Balıkesir 2005.

Şeker, Mehmet; "Aydınöğulları ve Birgi", *İmam Birgivi*, Ankara 1994.

Şeker, Mehmet; *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması*, birinci baskı: İstanbul 1973; beşinci baskı: Ankara 1997.

Şeker, Mehmet; *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Mevâ'idü'n-Nefâis fî Kavâ'idü'l-Mecâlis*, Ankara 1997.

Şeker, Mehmet; *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Mevâ'idü'n-Nefâis fî Kavâ'idü'l-Mecâlis* Adlı Eseri, Doktora Tezi, Erzurum 1978.

Şeker, Mehmet; *İbn Battuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal-Kültürel ve İktisâdî Hayatı ile Ahîlik*, Ankara 1993.

Şeker, Mehmet; "İbn Battuta'ya Göre Denizli'nin Sosyal ve İktisâdî Hayatı", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Nisan-89 Sayı:59, İstanbul 1989, s. 93-102.

Şeker, Mehmet; *Selçuk İsa Bey Camii*, İzmir 1970.

Şener, Mehmet; *İbn Melek'in Hukûkî Yönü-Türk Kültüründe Tire*, (Yayına hazırlayan: Mehmet Şeker), Ankara 1994.

Taeschner, "İslâm Orta Çağı'nda Fütüvvet", *İst. Ün. İktisat Fakültesi Mecmuası*, KV/1-4, İstanbul 1955.

Tâhiru'l-Mevlevî, Şerh-i Mesnevi, I, İstanbul 1971.

Taneri, Aydın; *Türkiye Selçukluları Tarihi*, Konya 1978.

Tarım, Cevat Hakkı; *Tarihte Kırşehir-Gülşehir*, İstanbul 1948.

Taşköprülüzâde 'İsâmu'd-din Ebu'l-Hayr Ahmed, *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniye fî 'Ulemâ'i-d-Devleti'l-Osmaniye*, (Neşre hazırlayan: Ahmed Subhi Fırat), İstanbul 1985.

Tatçı, Mustafa; *Yunus Emre Divanı*, Ankara 1990.

Timurtaş, Faruk K.; *Yunus Emre Divanı*, Ankara 1980.

Togan, Zeki Velidi; *Umumî Türk Tarihine Giriş*, I, İstanbul 1970.

Turan, Osman; *Aksaray'ın "Müsâmeratü'l-Ahbâr"ının neşri*, Ankara 1944.

Turan, Osman; *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 1973.

Turan, Osman; "İktâ", *İ.A.*, V/II, s. 949-959.

Turan Osman; "Selçuklu Devri Vakfiyeleri", I, *Belleten*, Ankara 1947, XI.

Turan, Osman; *Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti*, İstanbul 1969.

Turan, Osman; *Selçuklular ve İslâmiyet*, İstanbul 1971.

Turan, Osman; *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971.

Turan, Osman; *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, I-II, İstanbul 1969.

Turan, Refik; "Dilmaç Oğulları Beyliği", *Tarihte Türk Devletleri II*, Ankara 1987.

Türkay, Cevdet; *Başbakanlık Arşivine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul 1979.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, Ankara 1945.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1988.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Anadolu Beylikleri*, Ankara 1984.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Anadolu Kitabeleri*, İstanbul 1345.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal*, Ankara 1970.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Devletinde İlmîye Teşkilâtı*, Ankara 1965.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilatı*, Ankara 1965.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, I-IV, Ankara 1983.

Ülken, Hilmi Ziya; *Anadolu'nun Dini Sosyal Tarihi* (Ahmet Taşgın), Ankara 2003.

Ünver, A. Süheyl; "İlimler Tarihimizde Aydın Oğlu İsa Bey'le Şahsına Ait Mecmuanın Ehemmiyeti Hakkında" *Belleten*, C. 24, S. 93-96, Ankara 1960.

- Ünver, İsmail; *Ahmedî İskender-nâme*, Ankara 1983.
- Ünver, Süheyl; "Anadolu Selçukluları Zamanında Kütüphaneler", *Atatürk Konferansları*, II, (1964-1968), Ankara 1970.
- Ünver, Süheyl; *Fatih Külliyesi ve ilim Hayatı*, İstanbul 1946.
- Varlık, Mustafa Çetin; *Germiyan-Oğulları Tarihi (1300-1429)*, Ankara 1974, 40.
- Witteck, Paul; *Menteşe Beyliği* (Çeviren: Orhan Şaik Gökyay), Ankara 1944.
- Yakût, *Mu'cemü'l-Büldan*, c. IV, Beyrut ?
- Yaltkaya, Şerafettin; *Keşfü'z-Ziünün Mukaddimesi*, İstanbul 1971, s. 8-13 .
- Yaşa, Azize Aktaş; "Anadolu Selçukluları Dönemi Hoşgörü Ortamında Müslüman-Gayr-i Müslim İlişkileri", *Erdem*, C. 8, S. 23/11.
- Yazıcı, Tahsin; *Ahmed Eflâkî Âriflerin Menkıbeleri*, Çevirmenin önsözü, İstanbul 1973, C. I, s. 7-77.
- Yazıcı, Tahsin; "Sa'dî", *İ.A.*, C. X, İstanbul 1966, s. 36-40.
- Yazıcızâde Ali, *Târih-i Âl-i Selçuk*, Topkapı Sarayı Revan Köşkü Nüshası, Nu:1390.
- Yıldız, Hakkı Dursun; "Avâsım", *TDV. İ.A.*, IV, İstanbul 1991, s. 111-112.
- Yıldız, Sakıp; *Fâtih'in Hocası Molla Gürânî ve Tefsiri*, İstanbul ?
- Yınanç, Mükrimin Halil; "Erzurum", *İ.A.*, IV, s. 345-353.
- Yınanç, Refet; "Saltuklular (1072-1020)", *Tarihte Türk Devletleri II*.
- Yınanç, Mükrimin Halil; "Danışmendliler", *İ.A.*, III, s. 468-479.
- Yınanç, Mükrimin Halil; "Elbistan", *İ. A.*, IV, s. 223-230.
- Yınanç, Mükrimin Halil; "Maraş Emirleri", *TTEM*, 5(82), 6(83) 8(85).
- Yınanç, Refet; *Dulkadir Beyliği*, Ankara 1989.
- Yurdaydın, Hüseyin Gazi; *İslâm Tarihi Dersleri*, Ankara 1971.
- Yurdaydın, Hüseyin Gâzi; *Türk-İslâm Kültürüne Giriş, Diyanet Dergisi (1981 Yıllığı) Hicret Özel Sayısı*, Ankara 1981, s. 249-283.
- Yücel, Yaşar; *Çobanoğulları-Çandaroğulları Beylikleri*, Ankara 1980.

DİZİN

A

- Aba 49
Abaka Han 229
Abbâsî 25, 37, 43, 66, 89, 299
Abbâsî Halîfesi (Nâsır Lidînillah) 37, 40-41
Abbâsî Halîfesi (Kâim bi-Emrillah) 89
Abbâsîler 25, 66-67, 99, 287
Abdalân 97
Abdest 47
Abdurrahman (İbn Melek torunu) 279
Abdurrahman Bestâm 316
Abdürrezzâk Kâşânî 40
Abhaz 94
Acara 239
Acarlı 239
Acem 20, 40, 45, 97
Acemî Oğlanlar 291
Acıpayam 126
Adalar Denizi 232
Adana 66, 88, 231, 237, 287
Âdilcevaz 80
Afşarlar 230
Afşarlı 231
Afşin 88
Afrika 63, 99, 125
Afyon 246, 311
Ağcaşar 241
Ağaç-eri(-ler) 227-228, 239-240
Ağana 56
Ağrı 90, 312
Ah 198
Ahiyye 198
Ahî 23, 36, 39, 120, 128, 138-139, 142, 148, 153-156, 162, 165-166, 169, 171, 175, 183-184, 198-220, 222-223, 250, 267, 274
Ahî Ahmed 153-154, 200, 204
Ahî Ali 219
Ahî Babaları 222
Ahî Babuccu 274
Ahî Bıçakçı zâviyesi 155
Ahî Caruk 217, 219
Ahî Çelebi 153-155, 205, 209, 217, 219
Ahî Çelebi zâviyesi 217
Ahî Dergâhları 166
Ahî Duman, 138, 175, 204, 207-209, 214, 217, 219-220
Ahî Duman'ın zâviyesi 175, 209
Ahî Emîr Ali 219
Ahî Evren 23
Ahî İbn Kalemşah 148-149, 169, 208, 219
Ahî Mehmed 214, 217, 220, 267
Ahî Necmüddin 209, 219
Ahî Necmüddin'in zâviyesi 209, 219
Ahî Polat 120
Ahî Sinan 138-139, 142, 171, 204, 206-207, 213, 217, 219-220
Ahî Sinan zâviyesi 139, 142
Ahî Şemseddin, 214-215, 217
Ahî Şemseddin zâviyesi 214
Ahî Şerif Hüseyin, 213, 219
Ahî şeyhi 218
Ahî tekkeleri 169, 184
Ahî Tuman 142, 204
Ahî Tuman (Duman) Tekkesi, 142
Ahî Zâviyesi(leri) 128, 153, 205-206, 211, 220
Ahîler 137, 139, 141, 198, 206, 210, 218, 222, 311
Ahîlik 35, 103, 138, 162, 198, 222
Ahîlik Teşkilâtı 128
Ahiyyetü'l-fityan 199
Ahlat 79-80, 91
Ahlatî 80
Ahlatîzâde 163
Ahlatşahlar 78-80
Ahmed (I.) 315, 317
Ahmed bin İlyâs en-Nakkâş el-Hartburî 37
Ahmed Eflâkî 35, 102, 104, 115, 117, 258, 263
Ahmed Niğedi 22

- Ahmedî 276-277, 313
 Ahmediye 150, 162
 Ahmet Yesevî 47, 56
 Akaid 292
 Ak ana 56
 Akdeniz 73, 159, 254
 Akkoyunlu 233
 Aksaray 74, 126, 132, 189, 192, 213, 219, 228, 290, 295
 Aksarayî 26
 Akşehir 106, 130
 Alaaddin Keykûbad 106-107
 Alâeddin Eretna 155, 160, 171
 Alâeddin Kastamonî 139, 141, 171
 Alâeddin Kâşânî 304
 Alâiye 26, 126, 198, 311
 Alâiye Beylikleri 311
 Alameddîn-i Bâzârî 115
 Alanya 126, 130, 163, 178, 188-189, 195, 198, 200, 218
 Alanya Beyi 178
 Alaşehir 252, 254, 257
 Alâüddin Yetim 292
 Alaüddeve, 313
 Alâüddin Rûmî 130
 Âlâya 130
 Aleksi 30
 Âlem 44, 280
 Alembey 241
 Alevî 54
 Ali b. Abbas b. el-Mecûsî 312
 Ali Bahadır 228
 Ali b. Ebî Talib 216
 Ali Han Medresesi 273
 Ali Kuşçu 292
 Alişar 239
 Alişiroğlu 115
 Alişiroğlu Yâkub Bey 115
 Aliyy İbn el-Hasan İbn Câ'deveyh 37
 Allâme Şirazlı Mahmud, 313
 Alp 61-62, 81
 Alp Arslan 49, 72, 77-79, 83, 91-92, 226
 Alplik 94
 Altunapa Medresesi 107
 Altun özü 49
 Altun Aba 290
 Altun-aba külliyesi 295
 Amasya, 77, 112, 132, 155, 162-163, 236, 264, 301-302, 307
 Amasya Beyi Hacı Şadgeldi Paşa 301
 Âmid, 81
 Amik ovası 231
 Ammar 299
 Âmme suresi 166
 Anadolu 15-16, 19-31, 33-36, 41, 49-50, 52, 54-55, 58-85, 87-100, 102-110, 112-114, 121-123, 125-133, 136-140, 145, 148-150, 152-153, 155-159, 161-163, 166, 168, 170, 172-177, 179, 181-191, 193-194, 196-201, 204-205, 208, 210-211, 214-215, 217-218, 220-223, 225-239, 242-244, 248, 250-251, 253-257, 264-266, 269, 271, 279, 281-285, 287-291, 293, 295-296, 299-300, 303-304, 306-314, 317-320, 322-324
 Anadolu Beylikleri 15, 27, 35, 114, 177, 186, 221, 243, 255-256, 264, 311-312
 Anadolu'da Farsça Eserler 27
 Anadolu kitabeleri 26
 Anadolu Selçukluları Zamanında Kütüphaneler 296
 Anadolu Tafsili Defteri 269
 Andırın 234, 236, 240-241
 An, 24-25, 94-95
 Ankara 27, 59, 62-63, 236, 238, 240, 243, 256, 264, 269
 Ankara Savaşı 256
 Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 269, 272
 Anna Komnena 30
 Antakya 62, 73, 130
 Antalya 96, 126, 130, 147, 157-158, 166, 168, 186, 189, 194, 201, 205-206, 213, 215, 218-219
 Antalya ahileri 219
 Antalya medresesi 166
 Antep 231, 234

- Apolanyos 315
Arâ'isü'l-Mecâlis 248
 Aral 98
 Arap (lar) 20, 26, 33, 40, 45, 48, 321, 323
 Arıt 312
 Ârif Çelebi 102-103, 114-121, 258, 263
 Âriyet 293
 Arpaz 275
 Artuk 71, 80, 92
 Artuklu(-lar) 78, 80, 81, 92
 Aslan Baba 56
 Astronomi 291, 312, 315
 Asya 53, 57, 62-63, 85, 97, 99, 102, 125, 244, 317, 321
 Aş verme 54
 Âşık Paşa 28, 98
 Aşr-ı şerif 164, 171, 249
 Aşure 165
 Aşure günleri 165, 214
 Atabegler 155
 Atabeg Zengi 93
 Atabekiyye 290
 Ateş, Ahmed 27, 45, 328
 Atpazarı 173
 Avâmîl 292
 Avşar 230, 231, 235, 239, 241
 Avşarlı 241
 Avşarlar 230
 Avâsım 65-66, 287
 Avnik 79
 Ayasofya 24, 313, 315
 Ayasofya Kütüphânesi 24, 313
 Ayasuluğ 133, 169, 177, 191-192, 195, 245, 247, 251, 253, 255-257, 260-264, 267-270, 274, 277, 281-284
 Ayasuluğ Emîri 192
 Ayasuluğ Medresesi 274
 Aydaş pişirme 56
 Aydın 243, 246, 250-257, 260-261, 267-268, 311, 318
 Aydın Eli 243, 246, 254, 257
 Aydınî 282
 Aydın İli, 246
 Aydın Oğlu 246, 250-251, 254, 257, 260
 Aydınoğlu Cüneyd Bey 268
 Aydınoğlu İsâ Bey 277, 281-282
 Aydınoğlu Mehmed Bey 115-116, 118-119, 170-171, 177-178, 193, 247, 249, 261-263, 271-272, 278, 284
 Aydınoğlu Umur Bey 119, 263, 276
 Aydınoğulları 118, 120, 192, 244-246, 250, 252, 257-258, 260-261, 263-264, 266-275, 277-278, 282, 284-285
 Aydınoğulları Beyliği 245-246, 250, 252, 257, 260, 264, 266-267, 271, 275, 285
 Ayn Câlût 228
 Ayıntâb 227
 Azerbaycan 62-63, 79, 88, 91, 93, 323
 Azize Hâtun 268
 Azize Melek Hâtun 269
 Azrail 55
- B**
 Baba İlyas Horosânî 36
 Babâî isyanı 36, 227
 Babaîler İsyanı 81
 Babaîlik 36
 Babalar 75
 Bademiye 247
 Bağdat 106, 192, 317
 Bahâ Veled 105-108, 122
 Bahadır Bey 247
 Bahadırlı 240
 Bahaeddin Veled 306
 Bahâüddin 96, 252
 Bala 49
 Balat 273
 Balkanlar 60, 62, 65, 67, 74, 99, 225, 236, 244, 321, 323
 Bamsı Beyrek 55
 Banarlı, Nihat Sâmî 32-33, 323
 Basiân 90
 Basileios (II.) 69
 Batlamyus 315-316
 Battal Gâzi 33-34
 Battal-nâme 33-34
 Bayat 231-232, 239

- Bayatlar 231-232, 240
 Baybars 229
 Bayburt 79
 Baycu Noyan 228, 239
 Bayezid(II.) 254-256, 302, 313, 316
 Bayındır 97, 232-233, 237
 Bayındır Han 97, 233
 Bayındırıyye 233
 Bayındırlar 232
 Bayındırlu 233
 Baykara, Tuncer 29, 117, 136, 148, 151
 Bayram namazı 141
 Bedreddin bin Karaman 176
 Bedreddin Rûmî 23
 Bedru'l-Vizn 280
 Beg 49
 BektaŐi elebileri 233
 BektaŐilik 103
 Belek 63, 81
Belh 105-106, 299
 Berin 131, 146, 219
Bereket 283-284
 Bergama 126, 134, 180, 184, 251, 313
 Bergama kdsı 313
 Bergos Köyü 274
Berd's-Sa'de 310
 Besni 227, 229
 Bey oğlu Mft Ahmed Paşa 297
 Beydaba 252
 Beysus 184, 201
 BeyŐehir 130
Bıçakçı Ah 217, 219
 Bıçakçı Ah Ahmed 153-154, 204
 Bıçakçı ahileri 209, 217, 219
 Bıçakçı Ahmed Derghı 154
 bııŐ (bırakıntı) 49
Bild-ı Rum 127, 200, 218
 Birgi 118-119, 121, 126, 133, 158, 169-
 170, 172, 175-176, 180, 183, 191-193,
 243, 245-252, 256-262, 264, 267-269,
 271-272, 276, 278, 281-282, 284
 Birgi Beyi 180, 191
 Birgi Medresesi 172, 258
 Birgi Sarayı 176, 249
 Birgivi Mehmed Efendi 260
 Birinci Halı Seferi 243
 Brni 46
 Bitlis 78, 80
 Bizans 30, 33, 48, 60, 62-67, 69-75, 77,
 83, 85, 87, 90-91, 95-96, 99, 227, 236,
 243-244, 252, 258, 287-289
 Bizans İmparatorluğu 99
 Bizans Kilisesi 70
 Bizanslılar 62, 64-67, 69, 243, 246, 289
 Bodemya 247
 Boğmak 49
 Bolu 126, 135, 180, 201, 214, 216, 236
 Borlu 135, 166, 168-169
 Borlu medresesi 169
 Botaniates 73
 Bozacı dr'l-huffzı 270
 Bozdağ 249, 251
 Bozok 230-232, 237-238
 Boz-Ok 240
 Bozoklar 235
 Boz-Ulus 240
 Bğrgmi 269
 Buhara 112, 294, 318
 Buharı 183, 202
 Buhayri 183
 Bulanık 242
 Buldacı 226
 Burdur 126, 130, 206, 219
 Burgz 38, 40-41
 Burgz Fütüvvet-nâme 38, 40
 Burhan Anevî 22
 Burhaneddin Anevî 94-95
 Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmiz 107
 Burhaneddin Veled 103
 Bursa 126, 134, 165, 169, 172, 175, 182,
 210, 214-215, 217, 220, 256, 264,
 266, 290, 292, 297, 307, 314
 Bursa kaplıcaları 175, 182
 Brciye 290, 292
 Bürümcek 172, 181, 192
 Bveyh 313
 Büyük İskender 146
 Büyük Zincirli Medresesi 273

C

- Cacaoğlu 112, 290
 Cacaoğlu Nureddin 112
 Cahen Claude 70, 75-76, 90, 299-300, 306, 318
Câmi'i Müfredâtı-Edviye ve'l Ağdiye 252
Câmi'u't-Tevârih 226, 231
 Câmii 76, 294, 297
 Candar 175, 311
 Cedel 292
 Celâleddîn 149
 Celâleddin 47, 106-108, 112, 162, 281, 299, 306
 Celâleddin Hızır 281
 Celâliye 150, 162
 Celâlüddin Hızır b. Ali 280
 Cemâl-i Karşî 46
 Cend 86
 Ceneviz 126, 197
 Cermenler 31
 Cevad 178
 Ceyhan 227, 287
 Cihad 34
 Cihad 34, 44, 88, 90, 97
 Cihâd 99
 Cuma namazı 131, 136, 141, 157, 163-164, 178
 Cünd 287
 Cündü Kınnesrîn 287
 Cüneyd Bey 257, 268

Ç

- Çağrı Bey 88
 Çaka (Çakan) 81, 243
 Çakan Bey 252
 Çanakkale 77
 Çankırı 96
 Çavuldur 92, 226
 Çavuldur Bey 226
 Çepi 234
 Çepni 234
 Çepnibektaş 234
 Çepniler 233-234
 çerağcı 184, 202

Çetmi 234

- Çeyiz 49
 Çifte Minare 290
 Çin 48, 53, 125, 132, 172, 189, 192, 315
 Çinliler 54
 Çoban Mustafa Paşa 293
 Çobanoğlu Halil 39
 Çorum 77
 Çubuk 81
 Çukurova 62, 227, 229

D

- Dada Emîr Ali 173
 Dâned 194
 Danişman 77
 Dânişmend 33, 34, 77, 94
 Dânişmend Ahmed Gâzi 92
 Dânişmend Gâzi 34, 77
 Danişmend oğlu Melik Ahmed Gâzi 309
 Danişmendli Beyi Muhammed 227
 Danişmendliler 226, 227, 229, 332
 Dânişmend-nâme 23, 33, 311
 Dappos 315
 Daran 90
 Dâr-ı fuzâlâ 260
 Dâru's-Siyâde 132, 152-153, 168, 221
 Dâru's-şifa 319
 Dârü'l-Hadis 260
 Dârü'l-Huffâz 268, 269, 270, 284
 Dârü'l-Kurrâ 270
 Dârü'l-Kütüb 294
 Dâvud 93
 Dede Kargın 235
 Dede Karkın 234
 Dede Korkut 48-50, 52-53, 55, 93-94, 232
 Dede Korkut hikâyeleri 48-49, 94
 Deissmann (Prof.) 302, 315-316
 Denizli 96, 115-118, 120-121, 126, 131, 136-145, 158, 163-164, 171, 179, 183, 186-187, 191, 194-195, 200, 203, 205-207, 209, 213, 216-217, 219, 221, 243-244, 246, 264

- Denizli Beyi 117, 139, 143, 145, 171, 183, 195
- Denizli Beyi Şücaeddin İnanç Bey 171
- Denizli Beyleri 139
- Dergâh 156
- Dergeç 238
- Derviş 122
- Destan 31, 34, 265
- Develi 77
- Dış Oğuz 53
- Didim 49
- Dilmaç Hüsameddin Alp 78
- Dilmaçoğlu Beyliği 78
- Dilmaçoğlu Mehmed Bey 78
- Dilmaçoğulları 78-79
- Dilmaçoğulları Beyliği 78
- Dimyat 130, 189
- Diogenes 72, 76, 91
- Dirlik 76, 79, 83
- Dirse Han 53
- Dîvan 24, 177
- Dîvânu Lugati't-Türk* 44, 48, 49, 54, 62
- Dîvanlar 24
- Divriği 76, 288
- Divriği Kale Câmii 76
- Diyarbakır 64, 81, 290
- Diyarbakir 240
- Doğan Paşa 117
- Doğu Avrupa 125
- Dominico 301
- Donguzla 136
- Donguzlu 131
- Döğer 80
- Duâhan 164
- Dulgadir 311
- Dulkadır 225-226, 229, 231
- Dulkadır Beyliği 225, 229
- Dulkadır Ulusu 231
- Dulkadırlı 232, 234, 237-238, 240
- Dulkadırlı Beyliğini 232
- Dulkadırlılar 238
- Dulkadıroğulları 234
- Durmuş Hacılı 238
- Dursun Fakih 307
- Düsturnâme* 247, 256, 326
- E**
- Ebu Abdullah 125
- Ebu Bekr Zekiyyüddin Konevi 23
- Ebû Hanîfe 44-45, 161
- Ebu İshak Bey 179
- Ebü'l-Berekât Hâfîzu'd-Dîn Abdullah b. Ahmed 279
- Ebü'l-Hasan Ali 37, 40
- Ebü'l-Hayr Rûmî 23
- Ebü'l-Kasım Saltuk 79
- Ebûmüslim-nâme* 33
- Edirne 290, 301, 307, 314
- Efes 81, 243
- Eflâkî 23, 35, 102-112, 115-118, 121-122, 258, 263, 300
- Eflâtun 134
- Ege 133, 232, 243
- Ege Adaları 243
- Ege Denizi 232
- Eğirdir 126
- Eğridir Beyi 182
- Eğridir medresesi 169
- Eğridir Sultanı 166-167, 180, 195
- Ehl-i fütüvvet 36
- Ekmeleddin el-Babertî 280
- Eksük oğlu Zahirüddün Artuk Bey 80
- El-Basan 72
- Elbistan 77, 227-229, 232, 234, 237-239, 241
- Elbistan ovası 229
- El-Evâmirü'l-Alâiye 26
- El-Fevâidü'l-Hâkâniye 317
- Elfiye 292
- El-Füsûlü'l-Eşrefiye 313
- El-Hâc Muslihiddin 169
- Eliade, Mircea 53, 55, 57
- El-İsfehânî 88
- El-Kâmil fi't-Tarih* 90
- Elmacestî* 315
- El-Meğuşî 292
- El-Melikü'l-Mansûr Kalavun Bimaristanı 281

El-Metâlibü'l-İlâhiye 316
El-Mevâkif 314
 El-Ömerî 262
 Elvan Çelebi 36
El-Veledü'ş-Şefik 22, 29
 Emevî 33
 Emevîler 65, 98, 287
 Eminateddin Mikâil 112
 Emir Ahmed 22
 Emir Ahmed Kâni'î 22
 Emir Alâüddin Eretna 30
 Emir Ali 217
 Emîr Ali'nin zâviyesi 201
 Emîr Gâzi 77
 Emîr Hüsameddin Hasan 227
 Emîr İmadeddin 228
 Emîr Musa 106
 Emîr Saâdettin Mübarek Kâbız 115
 Emîrû'l-mü'minîn Hz. Ali 148
 Enderûn-ı Hümayun 291
 Enderûn Mektebi 291
 Endülüs 172
Enfûsü'l-Cevâhir 297
Enîsü'l-Kulûb 22, 24-25, 94
 en-Neseî 279
 Enverî 247, 256, 261
 Ephesos 260-261
 Erbâb-ı vefâ 40
 Eretna Bey 154-155, 221
 Eretnahılar 171
 Ermeni 26, 89, 226, 228, 305
 Ermeniler 33, 76, 226-229
 Ermenistan 76
 Ermeni Vekâyinâmecisi Simpad 305
 Ertini özü 49
 Ertuğrul 307
 Erzen 78
 Erzincan 76, 106, 126, 132, 158, 184, 186, 193, 217, 220, 288
 Erzincan Akşehir 106
 Erzurum 62, 67, 75, 79, 90-91, 126, 133, 175, 208-210, 220, 288
 Erzurumlu Ahî 214
 Esencelu 238

Eski Saray 301
 Eski Yunan 31
 Eskişehir 6
 es-Sağâni 279
 Eşref 311
Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniye 330
eş-Şakâ'iku'n-Numâniye fî Ulemâ'i'd-Devle-ti'l-Osmâniye 313
 Et-Teressul ile't-Teveşşül 23
 Evlenme 47
 Evliyâ 23, 35, 101-102, 279
 Evliya 34, 102, 108, 248, 259, 263, 272, 311
 Evliya Çelebi 259, 263, 272
 Evliyâ menkabesi 102
 Evliya menkabeleri 311
 Eyyûbî 80, 106
 Eyyûbiler 79-80

F

Fahreddin Behramşah 76, 106, 310
 Fahreddin Bey 181
 Fâkih 249
Fakîh 6, 122, 150-151, 167, 169-171, 173, 176, 178-179, 215, 278, 307
 Fakîh Ahmed 151
 Fakîh Harezmi 171
 Fakîh İmam Hacı Alaâddin 173
 Fakîhler 142, 165
 Farâbî 46
 Faruk Kadri Timurtaş 322
 Faruk Sümer 16, 230-231, 233, 235-236, 238
 Fâtiḥ câmii 297
 Fâtiḥ kütüphanesi 29, 297
 Fâtiḥ Medreseleri 297
 Fâtiḥ Sultan II. Mehmed 315
 Fâtiḥ Sultan Mehmed 293, 297, 301, 308
 Feke 227
 Fenârizade Muhyiddin 292
 Fenike 173
 Ferece 111
 Feridun b. Ahmed-i Sipehsâlâr 103

- Ferişte 169, 278
 FeriŐteođlu 278-279, 326
 Ferişte Oğlu Medresesi 272
FeriŐteođlu Lugati 279
 Ferman 23
 Fetâ 40, 199
 Fethiye 292
 Feth süresi 166
 Fıkıh 300
 Fırat 62, 66, 229, 232
Fihrist'l-Kütüb 316
 Filâneddn-i Mevlevi 111
 Filaretos 226
 Filistin 61, 228
 Finliler 31
 Firdevsi 32
 Fityan 199
 Floransa'lı Francesco Berlinghieri 316
 Foça 134
 Frank 75
 Frigyalılar 60
 Fuad Köprülü 16, 19, 21, 24-25, 310
 Fuzl 232
 Flse 150
 Ftvvve ve'l-Hakâik 37
 Ftvvvet 19-20, 31, 36-42, 199, 201,
 212, 216
 Ftvvvet ehli 42
 Ftvvvet-nâme 36-42
 Ftvvvetnâme ve İŐrâkât 24
Ftvvvet-nâme-i Kebir 37
- G**
- Gökyay, Orhan Şaik 50, 52, 54, 93, 96-
 97, 118, 244, 317, 327-328, 331
- H**
- Hac 44, 47, 315
 Hacara 239
 Hâce Dehhâni 22
 Hâce Selmân 22
 Hacı Bektaş, 23, 28
 Hacı Bektaş Vel, 55, 96, 233
 Hacı Halife 317
 Hacı Hasanzade 297
 Hacı Paşa 278
 Hacı Paşa, 280-282
 Hacım Sultan 23
 Hacir 239
 Hacırgıe 239
 Haçlı 78, 81-82, 84, 92, 243, 253, 288-
 289
 Haçlılar 74, 81, 226-227
 Haçlı seferleri 84, 243
 Hâfız-ı ktb 293
 Hafsa Hâtun 255, 268, 274-275
 Hâkim Bereket 283-284
 Haldia 90
 Haleb 317
 Halep 229, 231, 234, 237, 240
 Halep Türkmenleri 231, 234, 237
 Halife 37, 41, 74, 89, 173, 277, 317
 Halife Nâsir Lidînillah 37, 41
 Hamid 234, 238, 254, 257
 Hâmid 311
 Hamid Eli 254
 Hamid-İli 234
HâmuŐnâme 24
Hamza 33, 120, 277
 Hamza Bey 277
Hamza-nâme 33
 Han 319
 Hanefi 162, 170, 214, 221, 279-280, 300
 Hanefi mezhebi 162
Harezm 87, 265
 Hargâh 193
 Hârici 161
 Hariç medreseleri 260
 Harizm 105, 238
 Harizm-Őahlar 294
 Harput 40, 80-81, 310
 Harput Emiri 'Imâdeddin Kara Arslan
 310
 Harput'lu NakkaŐ İlyas Oğlu Ahmed
 40
 Hârun Reşid, 287
 Hârun Vel 23
 Haruniye 233, 292

- Hasan Ağa 257
 Hasan bin Pirüz'a 76
 Hasan Çelebi 315
 Hasan Çelebi el-Muhaşşî 315
 Hasankale zaferi 90
 Hasankeyf 80
 Haşîş 161
 haşîş yeme 182
 Hâşiye-i Tecrid 292
 Hatîb 206
 Hatîr oğulları 112
 Hâtun 49, 51, 160
 Hâtuniye 294
 Hayderiye 150, 162
 Hazar 60, 63-64, 98
Hazarlar 64, 68, 87
 Hâzin-i kütüb 316
 Hekim Hacı Paşa, 277, 280, 281
 Herat 299, 318
 Herat fakîhi, 299
 Heyet 53, 312
 Hıdırlık 282
 Hılâf 292
 Hıristiyan 67, 69-70, 75, 87, 94, 157,
 161, 226, 244, 258
 Hıristiyan kiliseleri 70
 Hıristiyanlık 34
 Hısn Keyfa 80
 Hısn-ı Mansur 235
 Hısn Ziyâd 80
 Hızır b. Ali 255, 280, 282
 Hızır Bey 177, 251, 253, 262-263, 297
 Hızır bin İshak bin İlyas bin Saruhan 301
 Hızır Çelebi 253
 Hızır Şah 247
 Hızırşah Bey 301
 Hicaz 170, 211, 249, 265
 Hind 189
 Hindibârî 111
 Hindistan 125
 Hindliler 31, 54
 Hint 33, 132
 Hitit 241
 Hititler 60
 Hoca Eskişehirli Hacı Alâaddin 160
 Honaz 243
 Horasan 66, 73, 85, 87-88, 104, 109,
 150, 162, 211, 237, 265, 306-307,
 318-319
 Horasan gâzileri 87
 Hubayş (Huseyn) b. İbrahim et-Tiflisî,
 309
 Hulefây-ı Râşidîn 287
 Hun Dağı 53
 Hun Han 53
 Hunat 290
 Husam 292
 Hutbe 164, 254
 Hüdâvendigâr 119, 254
 Hülâgu 294
 Hüsameddin Çoban (Kastomonu Beyi)
 313
 Hüsameddin Kurt 78
 Hüsameddin Tuğrulşah 78
 Hüsâdüddin Kannâtî 47
 Hüseyin el-Câferî 22
 İmanlu Afşarı, 231
İ
 Irak 67, 89, 132, 150, 152, 155, 160,
 162, 169-170, 184, 189, 201, 211,
 228, 249, 318
 İrakeyn 155, 173
 İsfahan 155
 İsparta 126, 130
İ
 İbn 'Alâ 23
 İbn Battuta 10-13, 16, 31, 50, 125-131,
 133-172, 174-223, 248-251, 253,
 258-259, 261-263, 267, 271-272, 276,
 327-330
 İbn Bîbî 22, 26, 233, 238
İbn Bîbî Selçuknâmesi 22
 İbn Cüzey el-Kelbî 125
 İbn Kerâya 305
 İbn Melek Medresesi 268
 İbn Sina 46, 311

- İbnü'l-Esir 90
 İbnü'l-Kemal İlyas b. Ahmed 309
 İbnü'n-Nedim 316
 icazet 292, 315
 İbrahim (Sinop Beyi) 167
 İbrâhim Bey 247
 İbrahim Yınal 90-91
İbtidânâme 108
 İç Oğuz 53
İdâletü'l-İyân Ale'l-Burhan 37
İfrâz-ı Zulkadriyye 235
İhtiyârâtü'l-Muzafferî 313
 İhvân-ı safâ 40
 İlhanlı 289
İksîru's-Sa'âdet fî Esrâri'l-İbâdât 300
 İktâ 75-77, 79, 83
 İl-gâzi 81
 İlhanî Devleti 96
 İlhanlı 229
 İlyada ve Odisa 32
 İlyas Bey 257, 275
 İmâdeddin Zengi 93
 İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe 161
 İmaret 268, 293-295, 301, 306, 319
 İmroz 316
 İnaç Bey 117, 140-142, 171, 183
 İnaçoğulları 116, 139-140, 244
 İnce Minareli 290
İncil 94, 302
 İpek Yolu 97
 İplikçi 292
 İran 20, 25-26, 33, 61-62, 64, 90, 170, 211, 238-239, 249, 265, 307, 319
 İranlı 110, 305
 İranlılar 31, 60
 İsa Bey 247, 253-256, 263, 268, 274, 276, 278, 282, 313
 İsa Bey Câmi 263
 İsağuci 292
 İsfahan 203
 İsfendiyaroğlu Şücâeddin Süleyman Paşa, 178
 İsfendiyaroğulları 175, 178
 İshak Bey 179, 301
 İshak b. Murad 312
 İskenderiye 130, 189
 İskenderiyeli Theon 315
İskender-nâme 276
İslâmiye, 140, 311
 İsmetî 106
 İsparta 186
 İspir 79, 90
 İstanbul 25, 91, 96, 256, 277, 290, 292-293, 297-298, 301-302, 308, 314-317
 İstifâ Kitapları 23
 İstiftâ kitapları 311
 İvanî 94
 İzmir 17, 81-82, 120, 134, 162-163, 172, 181, 190, 192, 243, 247, 251-252, 257, 260, 267-268
 İzmir Beyi 172
 İzmiroğulları 311
 İzmit 74
 İznik 73-74, 82, 96, 126, 134, 160, 173, 188, 194, 197, 264, 288, 290, 307, 315
 İznik Gölü 134
 İznik Medresesi 315
 İznik Rum Devleti 96
 İzzeddin Keykâvus 25, 228, 305
 İzzüddin (Şeyh) 163
 İzzüddin Abdüllatif b Abdülaziz, 278, 279
 Johannes Philopones 315
- K**
 Kabak 241
 Kabaklar 241
 Kâbe 106, 108
 Kâbız 115
 Kaderî 161
 Kâdî 22-25, 29, 94, 117-118, 148-149, 166-167, 169, 176, 178-179, 219, 248-249, 255, 269, 275, 282, 292, 299-300, 311, 314
 Kâdî Ahmed 29
 Kâdî Alâeddin Mehmed 166
 Kâdî Beyzâvi 282

- Kâdî Burhâneddin 24-25
 Kâdî Burhaneddin Ahmed 300, 311
 Kâdî Burhaneddin Anevî 94
 Kâdî Burhâneddin ebu Nasr b. Mes'ûd
   Anevî 24
 Kâdî İbn Ammar 299
 Kâdî İbn Kalemşah 149, 209, 220
 Kâdî İbn Kalemşah'ın zâviyesi 148, 169
 Kâdî İbn Melek 248, 275
 Kâdî İzzeddin Ferişte 169
 Kâdî Muhiddin 269
 Kâdî Necmeddin 117-118
 Kadırlı 230
 Kâdî Sicilleri 22-23
 Kâdizâde (Câzir) Medresesi 273
 Kafesoğlu İbrahim 62-64, 125
 Kâfiye 292
 Kahire 280-281
 Kâim bi-Emrillah 89
 Kalansüve 215-216
 Kalavela 32
 Kalavun Hastahânesi 281
 Kale Beyi 145
 Kalender 274
 Kaling 49
 Kalıçe 201
Kalikala 67, 90
 Kamerüddin 131
Kâmilü's-Sınâ'atü't-Tıbbiye 313
Kâmilü't-Ta'bîr 309
 Kanûn 283-284, 311
 Kanunî Sultan Süleyman 297-298, 308
 Kanunnâmeler 23
 Kapıkulu 291
 Kara Hasan Ağa 257
 Karaağaç 126, 131
 Karaçalar 241
 Karacasu 274
 Karadeniz 64, 67, 73, 87, 236
 Karahanlı 44
 Karahanlılar 44, 63, 86-87, 102
Karahisar 96, 311
 Karakoyunlu 239
 Karalı 242
 Karalar 242
 Karaman 22, 106-107, 126, 176, 254,
   306-307, 311-312
 Karaman Beyi 254
 Karaman Şahnâmesi 22
 Karamanlı 307
 Karamanoğlu 312
 Karamanoğulları 146, 296, 306
 Karasu nehri 132
 Karatay 290
 Karesi 311
 Karesioğulları 77, 244
 Kargılalı 296
 Kargın 234-235
 Karkın 234-235
 Karkınlı 234
 Karkınlar 234
 Karkın Türkmanı 234
 Karluk 44, 63
 Karolidi Efendi 316
 Karşî 46
 Kastamonu 63, 96, 126, 135, 163-164,
   166, 170, 173, 175, 178, 180-181,
   189-190, 194, 196, 209-210, 254,
   264, 300-301, 313-314
 Kastamonu Beyi Candaroğlu İsmail 301
 Kâşânî 40-41
 Kâşgarlı Mahmud 44, 54, 62, 95, 232-
   237
 Kâtib Çelebi 317
 Katun 49
Kavâ'idü'l-Mecâlis 303
 Kavşıt 241
 Kavşut 241
 Kayı 230, 235
 Kaygusuz Menâkıbnâmeleri 23
 Kaylar 87
 Kayseri 50, 62-63, 74-75, 77, 79, 108,
   126, 132, 160, 201, 210, 217, 219,
   229, 231, 236, 264, 290, 307, 309
 Kayseri ahîleri 211
 Kayseriyyei 97
 Kazan Han 97
 Keles 256

- Kelîle ve Dimne* 252, 276
 Kelime-i şehâdet 47
 Kemah 76
 Kemaleddin Mehmed Efendi 315
 Kemâliye 294
 Kemalpaşa 257
 Kemhadan 172, 181
 Kerâmât 101
 Kerâmet 34, 110-111
 Kervansaray 307
 Kervansaraylar 295
Keşfü'l-Akabe 28, 309
Keşfü'z-Zünûn 'An Esâmi'il-Kütüb ve'l-Fünûn 317
Keşşâf, 311
 Keyhusrev (I.), 74
 Keyhusrev (II.), 74
 Keykâvus (I. İzzeddin), 25, 74,
 Keykâvus (II. İzzeddin), 228
 Keykâvus b. Keyhusrev 310
 Kıbrıslılar 253
 Kılıç Arslan (I.), 74, 304
 Kılıç Arslan (II.), 74, 76, 227, 289-290,
 295, 305, 309-310
 Kınık 231, 233, 235
 Kınık Kuzu Köyü 235
 Kınıklar 230, 235
 Kıpçaklar 87
 Kırgızlar 53
 Kırım 126, 135
 Kırşehir, 112, 264, 290
 Kıstâsü'l-Adâle 24
 Kıtay 87
 Kızık 236, 240
 Kızık Köyü 236
 Kızıklar 234-236
 Kilise 262
Kimyay-ı Saâdet 305
 Kirman 155, 294
 Kirman Hükümdarı 294
Kitab fî Bahri'l-Fütüvveti ve Zikru Şecere-tü'l-Feyz 38
Kitâb-ı Tahallus 24
Kitâbü'l-Elvâhi'l-'İmâdiye 310
Kitâbü'l-Fütüvve 36
Kitâbü Vâkıât 47
Kitâbu Vücûhi'l-Kur'an 309
 Koçmaz 79
 Konika 315
 Konya 146
 Konya 25, 63, 73-75, 79, 106-110, 112-114, 120, 122, 126, 131, 136, 146-151, 162, 169, 186, 189, 194, 208, 216, 219, 221, 228, 264, 280, 282, 288, 290-291, 296, 306-307, 313-314
 Konya Ahîleri 148
 Konya Medresesi 150
 Korkud Ata 97
 Kosova 254
 Kozan 229
 Köpekoğulları 231
 Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa 298
 Köprülüler 298
 Köse Umur 270
 Köseadağ 81, 84
 Köseadağ Savaşı 74, 227
 Köymen Mehmet Altay, 16, 28-29, 47, 67-68, 254
 Kristovolos 301
 Kubbetü'l-İslâm 80
 Kuh-gilûye 239
 Kuman-Kıpçak 87
 Kun 87, 98
 Kurban 52, 55, 116
 Kusey 172, 181, 192
 Kut 231
 Kutadgubilig 322
 Kutalmış, 72, 88, 288, 304
 Kutalmış oğlu Süleyman, 72-73, 226, 304
 Kutalmışoğlu, 72
 Kutalmışoğlu Melik Rükneddin Süleyman, 74
 Kutalmışoğlu Süleyman, 66, 67, 68, 83, 200, 254, 268
 Kutalmışoğlu Süleymanşah, 72, 92, 288
 Kutbeddin İsmail 79
 Kutbüddin Çelebi 297

- Kutbuddin Şirâzî 311
 Kutlu 43, 83
 Kutlug 77, 81
 Kuyumcular 241
 Kuzey Afrika 125
 Küçük-Asya 244
 Küçük Hâfız Medresesi 273
 Kütahya 96, 114, 116, 121, 236, 243-244, 246, 264, 314
- L**
 Laçın 229
 Lâdik 115-118, 131, 136, 139, 311
 Lârende 106-107, 132, 146-148, 176, 180
 Latin 26, 253-254
 Lazkiye 126
 Leşkerî 246
 Lidyalılar 60
Lugat-ı Ferišteoğlu 279
Lugat-ı Ferište-zâde 279
Lugat-ı İbn Ferište 279
 Lûr Şehzâdesi 167
- M**
 Maârif 103
 Mağrib 172, 315
 Mahmud Aksarâyî 22
 Mahmud Hayrânî 23
Mahzenü'l-Esrâr 310
 Makâlât 103
 Makbûlî 300
 Maksud 292
Malatya 34, 62, 66-67, 69, 90, 106, 112, 227-228, 234, 239, 288, 305
 Malazgirt, 10, 70-73, 85, 86, 104, 225-226, 236-237
 Malazgirt Kalesi 91
 Malazgirt Savaşı 76-78
 Malazgirt Zaferi 60, 79, 82-83, 236, 243-244, 287-290
 Malikiler 162
 Mama Hâtun 79
 Manas Destanı, 53
Manisa 126, 134, 165, 214, 220, 301, 307, 314
 Maraş 65-66, 225-242
 Margalitâ 191
 Markasi 241
 Marmara 73, 243
 Marmaris 257
 Mârtâvkustâ 73
 Mâturîdî 46
 Mâverâünnehir 85, 97, 319
Mebârikü'l-Ezhâr fi Şerhi Meşârikü'l-Envâr, 279
 Mecdü'l-Mülk 294
 Mecdüddin Konevî 165
 Medrese 106, 130, 151, 153, 157, 248, 272-275, 290-291, 293-296, 301, 306, 319
 Medreseler 168, 263, 268, 271, 290, 293, 295, 303, 308
 Meğrügümi 269
 Mehmed (I.), 256
 Mehmed Efendi 260, 315
 Mekece 134
 Mekke 106
 Mekteb-i Sibyan 268, 271
Mektûbât-ı Mevlânâ 23
 Mektup 27, 83, 253
 Melik Dânişmend Gâzi 34
 Melik Muhammed 77
 Melik Şemseddîn-i Hindî 112
 Melike Harun 76
 Melike-i Âdile 295
 Melikşah 72-74, 78-79, 83, 226
 Melikü'l-Eşref 106
 Melikü's-Sevâhil Bahaeddin 112
Melikü'ş-Şu'arâ 306
 Memleket-i Birgi 246
 Memlük 228-229
 Memlükler 229
 Memlükçülük 228-229
Menâkıb-ı Gazavât-ı Seyyid Battal Gâzi 33
Menâkıb-nâme 31, 36
Menâkıbu'l-Ârifîn 110, 114, 116-118, 120-121

- Menâkıbü'l-Kudsiyye fî Menâsibi'l-Ünsiyye* 36
- Menârü'l-Envâr* 279
- Menderes 246
- Mengücek 71, 76, 92, 288, 310
- Mengücek Ahmed Gâzi 76
- Mengücek oğulları 310
- Mengücekler 76, 81
- Mengücekliler 76
- Menkabe 101
- Menkabevî-Tarihî*, 28
- Menkıbe 118, 122
- Menşur 83
- Menteşe Beyi 246
- Menteşeoğulları 121
- Menteşeoğlu İlyas Bey 257
- Menteşeoğlu Mehmed Bey 121
- Menteşeoğlu Mesud Bey 121-122
- Merâğa 294
- Merah 292
- Merv 88, 294
- Mervezî 86-87
- Mesâlikü'l-Ebsâr* 31, 262
- Mescidi 108, 131, 270
- Meskûkat* 26
- Mesnevî* 110, 149, 151-152, 162, 221, 311
- Mesnevîhân Tâceddin 118
- Mesnevîler 24
- Mest 215-216
- Mes'ud (I.) 74
- Mesud b. Ahmed 252, 276
- Mesudiye 290
- Meşârikü'l-Envârî'n-Nebeviyye min Siha-hi'l-Ahbâri'l-Mustafâviyye* 279
- Meşârik* 278
- Mevâkıf* 292
- Mevdûd 79
- Mevlânâ Celâleddin Rûmî 23, 35, 47, 96, 98, 102-106, 108, 110-111, 120-121, 146, 149, 151, 162, 326-327, 345-346
- Mevlâna Çağa el-Kırşehrî 112
- Mevlânâ Kemâleddin 118
- Mevlâna Muhyiddin 118
- Mevlâna Selâhaddin Edib 121
- Mevlâna Şemseddin 112
- Mevlevî 103, 111, 114, 116-117, 138, 148, 306
- Mevlevî dergâhı 117
- Mevlevî külâhı 117
- Mevlevîler 114, 116, 118, 122
- Mevlevîlik 103, 122, 148-149, 162, 221
- Mevzûatü'l-Ulûm* 315
- Meyyafârikîn 79, 88
- Mezopotamya 287
- Mısır 130-132, 147, 155, 167, 169-170, 187, 189, 192, 211, 228, 249, 253, 265, 277, 280-281, 283, 315, 318-319
- Mi'yârü'l-Edeb* 277
- Micingerd 79
- Miftah* 292
- Miftâhu'd-Dekâik fî Beyâni'l-fütüvve ve'l-Hakâik* 37
- Miftahu's-Sa'ade* 317
- Mihail 180, 191
- Mikâil 28, 112, 171, 250
- Mikâil Bayram 28
- Milas 121, 126, 131, 146, 171, 180, 207-208, 219
- Milas ahîleri 208
- Millî Destanlar 32
- Minâ 157
- Miriş 241
- Mirkâtü'l-Edeb*, 277
- Mi'yârü'l-Edeb*, 277
- Mizânü'l-Edeb*, 277
- Miryakefalon Savaşı 289
- Misbah* 292
- Misbâhu's-Siyâde* 314
- Mitolojik menkabeler 32
- Mizânü'l-Edeb* 277
- Moğol 26, 77, 80-81, 84-85, 95-96, 99, 106, 119, 122, 228-229, 289, 294, 296, 299, 305, 318
- Moğolistan 323
- Moğol istilâsı 84, 96, 99, 122, 318
- Moğollar 74, 95-96, 98, 105, 227-229, 306

- Molla Fenârî 302, 312
 Molla Hüsvrev 314
 Molla Lutfî 316
 Molla Rüstem 307
 Molla Yegân 268
 Möğrügümi 269
 Muâhedenâme 74
 Muallim Cevdet 281
 Muallim-hâne 269
 Muallim-i sbyân 269
Mu'arrif 174
 Mudurnu 126, 135, 164, 168, 174, 187-188, 192, 208, 214
 Muğla 131
Muğni'l-Lebîb 315
 Muhammed b. Gâzî 310
 Muhammed bin Abdullah bin Muhammed bin İbrahim et-Tancı 125
 Muhammed el-Hâtib 24
 Muhammed Emin b. 317
 Muhammed Halife 277
 Muhammed Tapar 79
 Muharabe 22
 Muharrem ayı 214
 Muhyiddin 171
 Muñeddin Süleyman Pervane 229, 296, 311
 Murad (II.) 257, 282, 312
 Murad (III.) 301
 Murad Bey 140, 142
 Murad Hüdâvendigâr (I.), 254
 Musa Bey 274
 Musa bin Mustafa bin İsa bin Musa 273
 Musa Çelebi 269
 Muslihiddin Mustafa 268
 Mustansırillah 173
 Mustavfî Şerefü'l-Mülk 294
 Muş 90
 Mutasavvîf 37, 122, 266, 278, 291, 296, 299, 306-307, 319
 Mu'tezilî 161
 Muzafferüddin Yavlak Arslan 313
 Muzhirüddin 112
 Mübârizüddin Mehmed b. Süleyman 313
 Müderris 169, 171
 Müderris Muhyiddin 171
 Müderrisler 168
 Müeyyed-zâde Abdurrahman Efendi 302
Müfredât-ı İbn Baytar tercümesi 297
 Mülk süresi 166
 Münşeat Mecmuaları, 22-23, 311
Müntehâb-ı Şifâ, 255, 282-283, 313
Müntehâb-ı Şifâ-i Tıb (Hulasâtü't-Tıb) 312
Mürşidü'l-Küttâb 310
 Mürüvvet 37-38
Müsâmeretü'l-Ahbâr 26-27
 Müstevfî 112
 Myriakephalon 289
- N**
 Nâfile namaz 164
Nah 177, 192, 262
 Nahiv 292
Nahv 315
 Nakîb-i Eşrâf 153
 Nakkâş Ahmed 37
 Nakkâş el-Hartburî 37
 Namaz 47, 56, 94, 138, 141, 162, 164, 203, 215
 Nâsır 24
 Nâsır Lidînillah 37, 40-41
 Nâsırî 39
 Nâsiruddin Tûsî 294
 Nastûrî 87
 Nây 98
 Nazilli 275
 Necmeddin Atabek 112
 Necmeddin-i Dâye 300
 Necmüddün Dâye 310
 Nekabe 101
 Neşrî 254-256, 328
 Nif 257
 Niğde 29, 126, 132, 217, 219, 264
 Niğdeli Kâdî Ahmed 29
 Nikephoros 287
 Niksar 77, 290
 Nişabur, 90, 192
 Nizâm-ı âlem 44

Nizâmi-i Gencevî 310
 Nizâmiye medreseleri 291
 Nizâmüddin 217
 Nizâmülmülk 37, 226
 Normand 74
 Nureddin Kutalmış, 78
 Ncm 304-305

O

Ocak 33, 36, 56, 183, 201
 Ocak, Ahmet Yaşar 26, 33-34, 36, 102, 265, 329
 OĞuz 24, 44, 52-53, 63, 76, 85-87, 89, 93, 97-98, 231-238
 OĞuz Boyları 85, 231-232, 234-235
 OĞuz Devleti 86
 OĞuzlar 53, 80, 83, 86-87, 90, 93-95, 97-98, 231, 233, 235, 240, 244, 288, 330
 OĞuz Yabguluğu 86
 OĞuz Yabgusu 86
 OĞuzlar 53, 80, 83, 86-87, 90, 93-95, 97-98, 231, 233, 235,
 Oltu 79
 Orcan 240
 Orhan Bey 50, 160, 180, 195, 307
 Orhun Kitâbeleri 51
 Orta Asya 53, 97, 102, 244, 317, 321
 Orta Medrese 273
 Ortodoks kilisesi 70
 OrtodokslaŐtırmak 70
 Oruğ 47, 220
 Osmanlı Beyliği 82, 139, 266
Osmanlı Devlet TeŐkilâtına Medhal 27, 306, 331
 Osmanlı Őehzadeleri 256
 Osmanlılar 63, 83, 231, 239, 254-256, 260, 265-266, 268, 270-271, 273, 285, 291, 297, 301, 306-308, 313, 316-318
 Osmanoğulları 289, 311



ÖdemiŐ 247, 257
 Özbekistan 323

Őr 93

P

Paflagonya 96
Pamfilya 96
 Pamphylia 96
 Paphlagonia 96
 Para sağma 49
 ParĐa (=episode) 32
 Pasin 90
 Pazar bacı 274
 Pazarcık 240
 Peğenek 63-64
 PeÇenekler 236-237
 Pervane 229, 296, 311
 Peygamber 47, 94, 153
 Porsuk 73
 Proclos 315

R

Râfizî 161-162
 Rakka 234
 Ramayana 32
 Ramazan 141, 144, 163-165, 179, 182, 195
 Ramazan ayı 163, 165, 179
 Ramazan Bayramı 141, 144, 164, 195
 Ramazanoğulları 311
 Rasathâne 294
 Râvendî 45
Ravzatü'l-Küttâb 23, 310
 Razaki 188
 Reis'l-etubbâ 281
 Reşidüddin 226, 231, 232, 234-236
 Rey 88, 91
 Rihle 125
 Risâle 38, 103, 105, 171, 275
 Riyâziye 291, 312
 Rodos 253
 Roma 62, 64, 96
 Romain Diogenes 76
 Romalılar 60, 62
 Rufâi 162-163
 Rufâi zâviyeleri 162

- Rum 40-41, 45, 72-75, 90, 96-97, 106, 108-110, 127, 133, 140, 142-144, 158, 160, 171, 180, 191-192, 200-201, 218, 226, 233, 251, 287, 300
- Rûmânûs Mâkrî 73
- Rumeli 77, 254, 318
- Rûmî 23, 47, 107, 130
- Rumkale 229, 234
- Rumlar 33, 72, 133, 136-137, 142-143, 157-158, 197, 287
- Rumlaştırma 70
- Rus 45
- Rükneddin Dâvud 92
- Rükneddin Süleyman Şah 310
- Rüstem Paşa 303, 307, 347, 349
- S**
- Saçı 49
- Sadreddin Konevî 291, 296, 305-306, 310-311
- Sadrüddin Süleyman Fenikî 173
- Safranbolu 126
- Sağdıç 49
- Sahibiye 290
- Sâhibiyye medresesi 292
- Sahih-i Buharî* 292
- Sâhip Fahreddin 112
- Sahn 293
- Saint Jean Bazilikası 262
- Sakarya nehri 134, 159, 197
- Sakız adası 120
- Salihli 257
- Saltuk 33-34, 71, 79, 92
- Saltuklular 78-79
- Saltuklular Beyliği 78
- Saltuknâme* 23, 311
- Samsun 233
- Sancak Beyi 274
- Sarf 113, 206, 270, 292
- Sarı Hacı 274
- Sarı Saltuk 34
- Saruca Paşa 254
- Saruhan 165, 254, 257, 301, 311
- Saruhan Bey 165
- Saruhanoğulları 244
- Sasa Bey 246, 261
- Sasalı mahallesi 269
- Satuk Buğra Han 102
- Sayılı Aydın 318
- Sayım ve Tapu Defterleri 23
- Selçuk Hâtun 76
- Selçuklu Şehnâmesi* 306, 310
- Selçuklular 22-25, 27, 47, 60-61, 63, 68-73, 77, 79, 81-84, 86-88, 99, 226-227, 231, 233, 236, 238, 243, 271, 288, 290-291, 304, 306-307
- Selçuklular Zamanında Türkiye* 71, 86
- Selçuk-nâme* 29
- Selçukoğulları 86
- Selîm (I.), 302
- Selim (II.), 260
- Semâ 109, 118, 120-122, 165, 203, 213, 215, 222
- Semâniye Medresesi 297-298
- Semâniye Müderrisleri 297
- Semerkanlı Hoca Şerefeddin Lala 107
- Semerkant 112, 318
- Serendib adası 172
- Serenos 315
- Seyahatnâme* 16, 50, 125-126, 137, 139, 141, 143, 145, 148-149, 151, 157-158, 160-162, 166, 168-173, 175, 183-185, 188, 193, 195-198, 201, 207, 210, 214, 218, 221, 251
- Seyahatnâme-i İbn Battuta* 125
- Seyfeddin-i Baherzî 112
- Seyyid Mehmed Razavî 37
- Seyyid Şerif 314
- Seyyid-i Sırdan 108
- Sıbyan mektepleri 291
- Sıbyân muallimi 269
- Sıddık-ı Ekber 109
- Sırçalı 290
- Sır-Derya 231-232
- Sır nehri 87
- Silvan 79, 88
- Sincârî Mescidi 108
- Sinop 126, 135, 158, 162, 167, 182, 188,

- 194, 197, 233, 236
 Sinop Beyi İbrahim 167
 Sipehsâlâr 23, 103
 Sir Derya 98
 Sisak 90
 Sitti Melek 76
 Sivas 75, 77, 79, 112, 126, 132, 136, 152-155, 168, 171, 186, 200, 204-205, 209, 217, 219, 221, 236, 264, 288, 290, 292, 307, 310
 Sivas Beyi 171
 Sivâsî 277, 284
 Sonisa 163
 Söke Köyü 274
 Sökmen 79
 Sökmen el-Kutbî 79
 Sökmenli 80
 Sökmenliler 78-79
 Sper 90
 Subaşı Mescidi 270
 Subaşı Selçuk 86
 Sudan 172
 Sûfî 36
 Sufyanlu 238
 Suğur 287
 Sultan Ebû İnan 125
 Sultan Hanı 228
 Sultan Hisarı 247
 Sultan Mehmed Han 298, 314-315
 Sultan Sancar 294
 Sultan Selim 97, 298
 Sultan Süleyman 297-298, 308
 Sultan Şah 272
 Sultan Şah Medresesi Vakfı 272
 Sultân-ı Ulemâ 96
 Sultan Veled 24, 47, 103, 108, 114, 119, 258
 Sultanönü 173
 Sulucakarahöyük 55, 233
 Suriye 61-62, 64, 66-67, 72, 78, 155, 211, 227-229, 231-232, 265, 287-288, 294, 318
 Suriyeliler 60
 Süheyl ü Nevbahar 276
 Sühreverdî-i Maktûl 310
 Süleyman Şah 272, 288, 299, 310
 Sümer 16, 230-231, 233, 235-236, 238
 Süryani 26, 226, 305
 Süryânî Mihael 90
 Ş
 Şa'rânî 304
 Şâfî 294
 Şah Gâzi 97
 Şahâbeddin Hayrakî 294
 Şâir Şeyh'in Hikâyesi 150
 Şakirt 56
 Şam 106, 127, 130-132, 147, 167, 169-170, 173, 187, 189, 228, 232, 240, 249, 299
 Şam Bayadı 232
 Şaman 55
 Şâmânî Oğuzlar 87
 Şamanizm 53
 Şamanlar 55
 Şam-Bayatları 240
 Şan-Bayatları 240
 Şâtranc 301
 Şehabeddin Ebû Hafs Ömer es-Sühreverdî 37
 Şehinşah 76
 Şehnâme 32
 Şehzade Korkud 302
 Şems 103, 110
 Şemseddin Altunaba 292
 Şemseddin Mehmed Tüsterî 313
 Şemseddin Tebrizi 151
 Şems-i Tebrizî 103
 Şemsiye 292
 Şemsüddin zâviyesi 165
 Şerhu Mecma'i'l-Bahreyn 279
 Şerhu Menâri'l-Envâr 279
 Şerhu Tavâli'i'l-Envâr 281
 Şerhu Tuhfeti'l-Mülûk 280
 Şerhu'l-Vikâye 280
 Şerîf 153
 Şeyh 41, 46, 102, 110, 112, 150-151, 163, 172, 181, 190, 205, 292, 300, 305-307

- Şeyh Abdullah Mısrî 172
 Şeyh Ali 163
 Şeyh Celâleddin 149
 Şeyh Edebâli 307
 Şeyh Hüsamüddin-i Âsımî 46
 Şeyh İbrahim 163
 Şeyh İzzeddin 172, 181, 190
 Şeyh İzzüddin İbn Ahmed Rufâî 163
 Şeyh Küçük Ahmed bin Tâcüddin 163
 Şeyh Mecdeddin İshak 305
 Şeyh Sâdi-i Şirâzî 110
 Şeyh Seyyid Hüseyin el-Gaybî 41
 Şeyh Şehâbüddin Hamevî 205
 Şeyh Ulu Ârif Çelebi 102
 Şeyh Yahya 163
 Şeyhli 240
 Şeyhlu 240
 Şeyhlular 240
 Şeyhünîyye medresesi 280
 Şifâ'u'l-Eskâm ve Devâ'ü'l-Âlâm 283
 Şifây-ı Hacı Paşa 283
 Şifây-ı Müntehâb 283
 Şihâbeddin 300
 Şihâbuddin Sivâsî 277
 Şihâbüddin Ahmed b. Mahmud Sivâsî'
 277
 Şihâbüddin Sivâsî 284
 Şiraz 112, 155
 Şücâaddin Orhan Bey 180
 Şücaeddin Çelebi Mehmed İnanç 117
 Şücâeddin İnanç Bey 140, 171
 Şücaeddin Orhan 122
 Şücâeddin Süleyman 175, 178
 Şücâeddin Süleyman Paşa İbn Şemsed-
 din Timur Candar, 175
- T**
 Taceddin Mu'tez 112
 Tâcüddin Sultanönü 173
 Tağlı Karkını 234
 Tahrir Defterleri 233, 270-271, 273
 Tahsin Öz 302
 Takârîru'l-Manâsıb 27
 Taklı 234
- Tanışman 77
 Tanrıbermiş 81, 243
 Tanrıvermiş, 243
 Tapu Kütükleri, 22
 Tapu ve Vakıf Defterleri 271-273
 Târih-i Âl-i Selçuk 22
 Tarikat 97, 103, 164, 267, 291
 Tarsus 66-67, 69, 88, 237, 287, 299
 Tarsus Varsakları 237
 Tasavvuf 34, 36, 101, 266, 283, 312
 Taşköprü-zâde 278-280, 282
 Taşköprülü-zâde 313-314
 Taşköprülüzâde Ahmed İsamüd'din
 Efendi 292
 Taşköprülüzâde Molla Hüsrev 314
 Tatarlar 84
 Tavâif-i Mülûk 311
 Tavâli'u'l-Envâr 255
 Tavas 126, 131, 145, 195
 Taylesan 215
 Tebâyi'u'l-Hayvan 86
 Tebriz 25, 79, 173, 192, 299
 Tefsir 28, 292
 Teke 238, 241
 Tekin 78
 Tekke 138, 147, 303, 319
 Telhamdun 229
 Telvih 300
 Tercan 79
 Tercî'u't-Tevzîh 300
 Tervîhu'l-Ervah 313
 Teshîl 283
 Tetimme 293
 Tezhip 296
 Tezkire-i Aksarâyî 22
 Tezkire-i Evliya 248
 Tezkire-i Satuk Buğra Han 102
 tiğın 77
 Timur 175, 255-256
 Timurtaş 28, 93
 Timurtaş Paşazâde 297
 Tire 133, 214, 217, 220, 247, 251, 254,
 259, 261, 264, 267-269, 272-274,
 278-279, 284

Tire Ulu Câmii 273
Tire Vakıf Defteri 269
 Tirmiz 108
 Togan Arslan 78
 Tokat 77, 236, 290, 307
 Topkapı Sarayı 283, 301
 Trablus-Şam 299
 Trabzon 90-91, 233
 Trabzon Rum İmparatorluğu 233
 Tuğâ Hâtûn 195
 Tuğrul 77, 88-89, 91, 295
 Tuğrul Şah 295
 Tuğrul Bey 88-89, 91
Tuhfe-i Mübârizî 284
Tuhfetü'n-Nazzâr fî Ğarâibi'l-Emsâr ve Acâibi'l-Esfâr 125
Tuhfetü'l-İhvân 40-41
Tuhfetü'l-Vesâyâ 37, 39-40
 Tunceli 236
 Tunus 292
 Turan, Melek 76
 Turan, Osman 9, 16, 19-20, 26-27, 29, 44-45, 67, 71-73, 75, 77-81, 86-91, 93-94, 96, 99, 136, 227, 229, 231, 238, 288, 291-292, 294-296, 299, 304-306, 311, 325
 Türbe 114, 165, 168-169, 294, 301
 Türkistan 67, 73, 77, 85, 90, 93, 96-97, 99, 102, 104, 294, 306-307, 321
 Türkiye 15, 19-22, 25-30, 35, 43, 56, 59-60, 71-76, 79-82, 86, 92, 95, 139, 156, 227-229, 234, 244, 288-289, 295-296, 304-311, 317-318
Türkiye Tarihi Selçuklular Devri - I - Anadolu'nun Fethi 25
 Türkay, Cevdet 35, 238-239, 241, 331
 Türkoğlu 241

U
 Uç 64, 67, 118, 120-121, 244, 307, 311
 Uç Beyi 244, 307

Ulu Ârif Çelebi 102-103, 114, 116, 118-119, 258, 263

Ulu Câmî 76
 Ulu Toy 53
 Ulubey 252-253
 Ulubeylik 251
 Uluborlu 295
 Ulug 77
Umdetü'l-Vesîle 37, 40
 Umur Bey 22, 119-120, 172, 181, 190, 192, 247, 251-253, 263, 276, 297
Umur Bey Vekâyinâmesi 22
 Umur Paşa 120, 247
 Usûl-i Fıkıh 300
 Uşun Koca-Oğlu Segrek 52
 Uygurlar 44
 Uz 87
 Uzunçarşılı, İsmail Hakkı 77, 120, 140, 204, 245, 247, 248, 252, 254-255, 264-266, 269, 291, 293, 301-303, 306, 307, 311-313

Ü

Üçok 233
 Üçüncü Ahmed 283
 Ünver Süheyl 28, 252, 255, 276, 296, 301, 328, 331
 Ürgenç 294
 Üsküdar 73

V

Vâfiye 292
Vakâyi-nâme 29
 Vakfiye 27
 Vakfiyeler 23
 vakıf 22, 208, 210-211, 269, 271-273, 275, 294, 302-303, 318-319
 Van 79-80
 Van Gölü 79
 Vekâyinâme 21-22, 24, 26
 Velâyet-nâme 97
 Veliyyullah Ebu Abbas Ahmed Rufâi 163
 Venedik 253-254
 Venedik Cumhuriyeti 254
 Vergi Defterleri 22
 Vergi Kanunnâmeleri 22

W

Witteck, Paul 96, 118, 121, 122, 244,
247, 257, 261

Y

Yabgu 81, 83

Yağı basan 290

Yahşi Bey 180, 184, 251, 274

Yahşi Bey medresesi 273

Yahşi Hanlu 238

Yahudi 176, 183, 248-249, 258

Yahudiler 157, 161

Yâkub Bey 115-116

Yakûbî 305

Yâkûbîler 70

Yakûb'un zâviyesi 163

Yakup Arslan 78

Yâkut 294

Yâkûtî 79

Yârcânî 22

Yassı Taban Mehmed Paşa 317

Yavuz Sultan Selim 298

Yazgır 237

Yazır 237-238

Yazırlar 237-238

Yemen 5, 170, 249

Yenenç Bey 140

Yengikent 86

Yeni Saray 301

Yenice 134, 159

Yeniçeri ocakları 291

Yenişehir 267, 274

Yıldırım Hân 254

Yıldız Han 234-235

Yıldız Han oğulları 235

Yınaloğulları 81

Yıva 238-239

Yıvalar 238

Yıvalu 238

Yinanç, Mükrimin Halil 25-26, 77, 79,
226-227, 229, 231, 246, 268

Yoğ 54

Yozgat 232

Yörük 99

Yörükler 241

Yukarı Ceyhan 227

Yunanlılar 31, 109

Yunus Emre 55

Yusuf Has Hâcib 322

Za'ferân 127

Zamantı 77

Zâviye 138, 150, 153-154, 162, 166,
169, 175, 182, 184, 188, 199, 201,
203-206, 210-212, 220, 251, 263,
267, 294-295, 301, 303

Zemaşşerî 311

Zeytin 235

Zikir 167

Zinciriye 290

Zuhru'l-Âbidîn 280